

8—9 decembe

Debatter m. m.

Tisdagen den 8 december

	Sid.
Svar på fråga av fru Hamrin-Thorell ang. förhållandena vid Eugeniahemmet	3
Svar på interpellationer:	
av herr Jonasson ang. översvämningarna i Värmland, Dalarna och Hälsingland	7
av herr Johansson, Anders, ang. import av exotiska djur	12

Onsdagen den 9 december

Svar på interpellation av herr Svedberg, Lage, ang. ändringar i gällande föreskrifter avseende lantbruksnämndernas beslutanderätt	15
Om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola	18
Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik	19
Utfärdande av bruttolönetabeller för de statsanställda	36
Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor	37
Administrationn av den allmänna varuskatten	37
Ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt	46
Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.	51

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 9 december	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 181, om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola	18
— nr 182, om inrättande av professurer inom rättssociologiens område	19
— nr 183, ang. en administrativ samordning beträffande anslagsgivningen till det frivilliga ungdomsarbetet m. m.	19
— nr 184, ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik	19
— nr 185, ang. kompensationen till statstjänstemännen för inbetalda folkpensionsavgifter	36
— nr 186, om utfärdande av bruttolönetabeller för de statsanställda	36
— nr 187, ang. anslag å tilläggsstat I: särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor	37
— nr 188, ang. allmän varuskatt m. m.	37
— nr 189, om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt	46
Bevillningsutskottets betänkande nr 70, ang. ändring i lagen angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m.	51
Bankoutskottets memorial nr 45, ang. instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott	51
Andra lagutskottets utlåtande nr 45, ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.	51

Tisdagen den 8 december

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 30 nästlidne november samt den 1 och den 2 innevarande månad.

Upplästes följande skrivelse från fullmäktige i riksgäldskontoret:

Till riksdagens talmän

Under hänvisning till § 70 mom. 2 riksdagsordningen samt § 7 i reglementet för riksgäldskontoret får fullmäktige i riksgäldskontoret härmed anmäla, att statsrådet C.-H. Nordlander, vilken den 23 april 1958 valdes till fullmäktiges ordförande för valperioden 1958—1961, i och med sin utnämning till statsråd den 4 december 1959 frånträtt uppdraget att vara ordförande i riksgäldsfullmäktige.

Stockholm den 5 december 1959

Å fullmäktiges vägnar:

Axel Strand

Torsten Bjerlöw

Med anledning härav beslöt kammaren, att val, som föranleddes av denna skrivelse skulle anställas; och uppdrog kammaren, därest val kunde äga rum under innevarande riksdag, verkställigheten härav åt de vid detta riksmöte av kammaren redan tillsatta valmän och suppleanter för utseende av riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret jämte deras suppleanter.

Ang. förhållandena vid Eugeniahemmet

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade fru *Hamrin-Thorell* till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framställt följande fråga: »Är statsrådet villig att medverka till att en opartisk utredning sker för att klarlägga hur pass korrekt den bild är av förhållandena på Eugeniahemmet som teck-

nats i ett radioprogram av f. d. elever på hemmet, och anser statsrådet att den kontroll, som utövats av tillsynsmyndigheterna, varit till fyllest eller bör kontrollen över hem av denna karaktär skärpas?»

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **JOHANSSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare fru *Hamrin-Thorell* har frågat mig, om jag är villig att medverka till att en opartisk utredning sker för att klarlägga hur pass korrekt den bild är av förhållandena på Eugeniahemmet, som tecknats i ett radioprogram av f. d. elever vid hemmet, och om jag anser att den kontroll, som utövats av tillsynsmyndigheterna varit tillfyllest eller om kontrollen över hem av denna karaktär bör ytterligare skärpas.

Till svar härpå får jag först meddela, att medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen under november månad företagit omfattande inspektioner av hemmet. En utförlig redogörelse för innehållet i föreliggande inspektionsrapporter har lämnats av mig vid besvarande av de interpellationer rörande förhållandena vid Eugeniahemmet, som framstälts av ledamöterna i andra kammaren, fröken *Elmén* och herr *Bengtsson* i *Varberg*. Innehållet i dessa inspektionsrapporter är så utförligt och så klarläggande att någon ytterligare utredning icke är påkallad.

Vid Eugeniahemmet meddelas såväl medicinsk vård som skolundervisning. Det ligger då i sakens natur, att såväl de medicinska förhållandena som den pedagogiska verksamheten måste vara föremål för särskild inspektion. Vid sidan härav får ej förbises behovet av en allmän tillsyn över hemmet. Till denna allmänna tillsyn hör de intagnas personliga behandling, kost- och lokalförhållanden.

Ang. förhållandena vid Eugeniahemmet

hygienen i allmänhet, fritidsfrågor o. d. I enlighet härmed har Kungl. Maj:t genom beslut den 15 juni 1956 föreskrivit, att Eugeniahemmet skall stå under tillsyn och inspektion av medicinalstyrelsen samt i fråga om skolhemmet av skolöverstyrelsen.

Beträffande tillsynsmyndigheterna vill jag nämna, att 1951 års vanförevårdsutredning var inne på tanken att socialstyrelsen borde förordnas som huvudtillsynsmyndighet för vanföreanstalternas skolhem, men utredningen fann ej anledning föreligga till förslag i denna riktning, enär man borde eftersträva att den statliga inspektionen icke bleve mer splittrad än som befunnnes oundgängligen nödvändigt. För egen del ansluter jag mig till denna ståndpunkt och jag vill för övrigt påpeka, att socialstyrelsen och medicinalstyrelsen är representerade i hemmets styrelse och att tills helt nyligen även skolöverstyrelsen varit representerad genom den nyligen avgångne skolöverläkaren C. W. Herlitz, som fortfarande tillhör styrelsen. Jag anser sålunda, att det icke är erforderligt att nu utse någon ytterligare tillsynsmyndighet. I och för sig kan det synas önskvärt att de nuvarande tillsynsmyndigheterna har än närmare kontakt med hemmet än vad som hittills varit fallet, men jag vill samtidigt framhålla, att de nu företagna inspektionerna — bortsett från de materiella bristerna och behovet av mer personal — icke givit anledning till anmärkningar mot den vid hemmet meddelade vården.

I anledning av frågan om tillsynen över andra hem av denna karaktär behöver skärpas, vill jag erinra om att tillsynen över vanföreanstalterna är ordnad på i princip samma sätt som för Eugeniahemmet. Medicinalstyrelsen har alltså den allmänna tillsynen och skolöverstyrelsen tillsynen över skolverksamheten. För övriga anstalter av liknande karaktär — för psykopatiska och nervösa barn, epileptiker och psykiskt efterblivna — är frågan reglerad i den s. k. tillsynskungörelsen. Enligt denna skall för varje anstalt finnas en huvudtillsynsmyndighet, som har ansvaret för tillsyn-

nen över anstalten i dess helhet och vården i allmänhet. Beträffande skolinternat är skolöverstyrelsen som regel huvudtillsynsmyndighet medan medicinalstyrelsen har den medicinskt-psykiatriska tillsynen. Vad nu förekommit synes mig icke utgöra anledning att ändra dessa generella bestämmelser.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det svar som jag har fått på min fråga, utöver den redogörelse som redan lämnats i andra kammaren.

Det är tydligt att det icke var en korrekt bild av förhållandena på Eugeniahemmet som svenska folket fick i det uppseendeväckande radioprogram som skickades ut. Kritiken var ensidig och riktad åt fel håll. Uppgifterna var otillfredsställande i åtskilliga avseenden, de experter som åberopades har förblivit anonyma, och personalen har utsatts för enbart negativ kritik, som verkar förödande på dess arbetsresultat. Man blir ganska upprörd, för att inte säga djupt upprörd, över de svårigheter som hemmet nu har råkat in i. Sista rapporten lyder på att inte mindre än 10 av personalen har sagt upp sig till julhelgen. Det finns, trots att stora ansträngningar gjorts, inga möjligheter att anskaffa tillräckligt med ny personal för att efter julhelgen kunna ta emot alla de återvändande barnen. Det har rått fullt uppror bland de äldre pojkarna, som vägrar att underkasta sig den disciplin och de regler som måste finnas på ett kollektivt hem för så många elever. De vägrar att gå och lägga sig, medan de kan få hjälp av personalen. De vägrar att äta den mat de får, och de vägrar över huvud taget att iakttä sitt vanliga hyfsade uppträdande.

Den kritik som framfördes i radioprogrammet har onekligen skjutit över målet. Å andra sidan vet vi väl allesamman att förhållandena på Eugeniahemmet inte är så idealiska som man skulle kunna önska.

Den grupp av elever, som tydligen bör

ställas i blickpunkten, är just den som kom till tals i det uppseendeväckande radioprogrammet, men utan att det framhölls att den utgör en speciell och relativt liten grupp av eleverna, nämligen ungdomarna omkring 15 år. Hemmet är inte gjort för dem. De passar inte där. Deras kontaktbehov med yttervärlden kan inte tillfredsställas så som de själva önskar. Deras rädsla för hur framtiden skall bli för dem gör dem frågande och ofta bittra. De revolterar, vilket är naturligt, mot sin enahanda tillvaro. De har vuxit från lekar och skoj. Men hemmet måste behålla dessa ungdomar, och såvitt jag kan förstå gör man det av idel barmhärtighet. Om de inte tas om hand på hemmet hänger de i luften, och flera av dem kan inte skickas hem och har ingen annanstans att vara. Föräldrarna kan ofta inte ta emot dem utan bönar och ber att de skall få stanna ytterligare något år på hemmet fastän de redan fyllt sin skolplikt.

Invaldipension för dessa ungdomar utfaller ju inte förrän de fyllt 16 år. Detta är enligt min mening en stelbent utformning av denna socialvårdshjälp. Kunde de — gärna med behovsprövning — utfå sin invaldipension ett eller kanske två år tidigare, i den mån de inte intas på anstalt, finge fler av föräldrarna ekonomiska möjligheter att ta hem dem och sköta dem i hemmen. Nu vägrar föräldrarna ofta att göra detta tills invaldipensionen utfaller.

Det är förresten påfallande hur väl vi tar hand om de handikappade barnen och hur handlost vi sedan släpper ungdomarna ut i livet för att på egen hand finna någon utväg att försörja sig eller över huvud taget leva vidare. Det är denna punkt på vilken strålkastarljuset nu ovillkorligen riktats, och någon lösning måste finnas för dessa ungdomar.

Jag skulle också vilja knyta några reflexioner till det kontroll- och inspektionssystem som i de yttersta av dessa dagar har trätt i funktion med febril fart vid Eugeniahemmet och som även herr statsrådet betonade. Självfallet kan man ifrågasätta värdet av mer eller mindre slentrianmässiga inspektioner på

Ang. förhållandena vid Eugeniahemmet
våra anstalter, och det är nog alldeles riktigt som den värste kritikern av Eugeniahemmet framhållit, att psykisk vård av barn svårigen kan inspekteras fram. Vidare har vi väl alla full förståelse för att de andra angelägna arbetsuppgifter som åvilar de här berörda tillsynsmyndigheterna gör att kontinuerliga inspektioner helt enkelt inte kan utföras överallt. Men någon mening måste det väl ändå vara med att dessa tillsynsmyndigheter fått sig uppgiften pålagd. Såvitt jag har inhämtat av den nuvarande förreståndarinnan har under hennes tid — alltså nio år — inte från någondera myndighetens sida, vare sig medicinalstyrelsens eller skolöverstyrelsens, förekommit något som hon har uppfattat som en inspektion av hemmet. Och det är väl ändå ganska betänkligt. Man menar väl ändå inte att en inspektion skall innebära en dom eller vara någonting som kommer som en tjuv om natten för att försöka finna fel, utan avsikten med en inspektion skall efter vad jag har trott vara, att den inspekterade institutionen skall få råd, positiv kritik och stöd. Den inspekterande skall ge anvisningar, stimulera personalen och ge impulser till förbättring av de förhållanden som verkligen behöver förbättras. Måste vi inte ändå tänka om härvidlag och se till att inspektionsverksamheten för våra anstalter inte placeras så att säga på ett hörn av en stor styrelse, utan att man verkligen försöker tillskapa ett organ som får inspektionsverksamheten till huvuduppgift. Det är inte bra som det är, det säger även styrelsen för Eugeniahemmet, fastän det i denna sitter representanter för socialstyrelsen och till helt nyligen också skolöverläkaren. Även styrelsen håller ju med om att hemmet skulle behöva ett bättre stöd från tillsynsmyndigheterna än det nu har fått.

Såvitt jag har förstått anser statsrådet att affären Eugeniahemmet nu är utagerad. För min del beklagar jag att den sittande barnanstaltsutredningen från 1958 inte har fått detta ärende remitterat till sig, varigenom den skulle ha fått kontakt med dessa förhållanden. Utredningen har ju kommit till för att göra eu

Ang. förhållandena vid Eugeniahemmet

översyn av våra barnanstalter och försöka åstadkomma en samordning, och det kunde mycket väl tänkas att den därvid kunde finna en lösning för vården just av den grupp av framför allt pojkar omkring 15 år som vi inte tycks ha funnit den bästa vården för. De passar helt enkelt inte för den anstalt där de nu är. De kanske passar bättre på en annan anstalt, där det finns möjlighet att gruppera dem, på ett utbildningshem, på ett kronikerhem eller någon annanstans. Förmodligen kommer den inom medicinalstyrelsen pågående utredningen om cp-vården att föreslå radikala nybyggnader och reformer, som möjliggör en större differentiering av barnen och ungdomarna. Men såsom framgår av statsrådets svar i andra kammaren i denna fråga torde det dröja åtskillig tid innan vi står inför dessa planers förverkligande. Anser inte herr statsrådet då att ett provisorium skulle kunna tillgripas för att inte situationen på ett sådant hem som Eugeniahemmet skall bli alldeles ohållbar?

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill först beröra de utredningar — barnanstaltsutredningen m. fl. — som pågår. Frågan om cp-vården är ju under utredning inom medicinalstyrelsen, som enligt de besked vi har fått kommer att bli färdig med densamma under de första månaderna nästa år. Att under sådana omständigheter överlämna frågan om tillsynen till en annan utredning har vi inte ansett vara riktigt. Medicinalstyrelsens utredning påbörjades år 1955 och har framför allt tagit sikte på Eugeniahemmet och därmed sammanhängande spörsmål, är således sysselsatt med hela den framtida vårdorganisationen. Det gäller bl. a. i vilken omfattning man skall decentralisera en del av denna vård, vilket f. ö. redan har skett på det sättet att landstingen mer och mer har börjat upplåta lokaler för undervisning, träning o. s. v. Frågan är här hur Eugeniahemmet och motsvarande institutioner skall passas in i en framtida, mera decentraliserad organisation.

Detta förhållande, att medicinalstyrelsen har haft frågan under utredning sedan år 1955, säger ju också något om att man inte har lämnat Eugeniahemmet utan uppsikt, även om det inte har förekommit sådana regelbundna inspektioner som vi nog skulle ha önskat; jag erinrar om att jag i mitt svar har sagt att det hade varit önskvärt att inspektionerna hade påbörjats tidigare. Detta gäller inte minst skolöverstyrelsen. I det här sammanhanget påminner jag om att kontakterna genom representanten i styrelsen spelar en betydelsefull roll.

Jag vill nu ändock understryka vad jag sade i mitt svar i andra kammaren, att inspektionsrapporterna ger ett klart och fylligt material för bedömning av förhållandena vid hemmet och att man utifrån detta material kommer fram till den ståndpunkten, att de framförda anmärkningarna beträffande personalens omvårdnad av eleverna icke har fog för sig. Jag tror att man bör ha detta alldeles klart för sig, samtidigt som man uttrycker önskemålet om att tätare inspektioner hade förekommit.

Barnanstaltsutredningen, som här nämnts, skall ju egentligen inte syssla med dessa problem. Den har enligt sina direktiv till uppgift att söka åstadkomma en någorlunda likartad standard för olika typer av barnanstalter. Frågan om tillsynen berörs visserligen i direktiven, men endast mera i förbigående, och man har inte givit utredningen i uppdrag att komma med något förslag i fråga om den framtida tillsynen. Jag tror att den frågan får lov att tas upp när den av mig här berörda utredningen inom medicinalstyrelsen blir klar.

Det är riktigt som fru Hamrin-Thorell säger, att vi nog gärna vill söka betrakta debatten omkring Eugeniahemmet som avslutad, alltså i den del som gäller anmärkningarna mot personalen. Vi betraktar emellertid inte debatten om vårdorganisationen och den framtida vården av dessa grupper som avslutad. Vi anser att det är en utomordentligt stor och angelägen uppgift att försöka för dessa handikappade människor tillskapa vårdformer, som kan tillfredsstäl-

Ang. översvämningarna i Värmland, Dalarna och Hälsingland

la både dem själva som patienter och elever, deras föräldrar och därmed också samhället.

Det får nog anses vara riktigt när man säger, att vi inte har gjort tillräckligt för dessa grupper. På sätt och vis är det en anklagelse mot oss själva. Vi låter utreda frågorna. Det är ju vårt allmänna tillvägagångssätt i detta land att vi vill först utreda och själva söka skapa oss en föreställning om hur vi skall kunna göra det bästa möjliga. Innan dess vågar vi inte sätta i gång någon ny organisation. Det är bl. a. detta väntande på en utredning som har gjort att vi sedan år 1955 inte har velat göra något större ingrepp på själva organisationen. Men jag vill ändå framhålla att vi har sökt att tillgodose Eugeniahemmet med personal och ekonomiskt bidrag för upprustning. Såsom jag nämnde tidigare i andra kammaren — och jag vill upprepa det här — har vi lämnat anslag till en modernisering av sjukavdelningen. Vi har även lämnat bidrag till en upprustning av avdelningen för flickor, och vi överväger — och jag hoppas att det skall bli möjligt — att ställa medel till förfogande för en upprustning av internatsavdelningen för gossar, så att även den blir någorlunda tillfredsställande. Dessa åtgärder har vidtagits i avvaktan på de förslag som vi väntar från utredningens sida och som förmodligen kommer att innebära yrkande om att bygga ett helt nytt hem, av vilken typ och omfattning kan vi väl för dagen inte säga någonting bestämt.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Det har för oss som deltagit i diskussionen kring Eugeniahemmet varit av stort värde att statsrådet även i första kammaren tagit upp dessa förhållanden. Jag tror inte heller — vi är säkert alla överens om det — att det är berättigat att rikta någon sådan kritik mot personalen som har skett.

Om man emellertid betänker att barnen på Eugeniahemmet, såvitt jag är riktigt underrättad — och det lär jag väl vara — drar ungefär samma kostna-

der som friska barn på ett barnhem, förstår man att det måste vara oerhört mycket svårare att på en sådan anstalt som Eugeniahemmet tillfredsställa kraven på en förstklassig vård av barnen. På alla barnhem skall ju personalen ägna barnen inte bara fysisk utan också psykisk omvårdnad. På Eugeniahemmet måste huvudvikten läggas på fysisk omvårdnad. Man kan nämligen knappast hinna med någonting annat. Personalen själv säger — och det är naturligtvis riktigt — att den fysiska omvårdnaden är ett så tungt arbete, att man inte orkar med också den psykiska vården. Jag tror att det i detta avseende brister i omvårdnaden om barnen. Det är en felbalans i fråga om de friska barnen och de sjuka.

Jag ber ännu en gång att få tacka statsrådet för det klargörande svar han har givit mig, och jag hoppas att inte de barn det här är fråga om skall bli offer för alltför långa utredningar.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. översvämningarna i Värmland, Dalarna och Hälsingland

Ordet lämnades härefter ånyo till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Jonassons interpellation angående översvämningarna i Värmland, Dalarna och Hälsingland, och nu yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Jonasson, har i en interpellation till mig frågat 1) om jag är beredd att medverka till att de av översvämningarna i våras i Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län hårdast drabbade lämnas gottgörelse för de förluster som uppstått, 2) om jag vill medverka till en undersökning i avsikt att utröna orsakerna till de nu inträffade översvämningarna och i vilken utsträckning i för hög grad fyllda vattenmagasin kan ha bidragit, 3) vilka åtgärder

Ang. översvämningarna i Värmland, Dalarna och Hälsingland

man kan vänta från statsmakternas sida för att i möjligaste mån förhindra liknande översvämningar i framtiden.

Till svar härå får jag anföra följande.

Såsom statsministern framhöll i sitt svar i våras på liknande frågor i andra kammaren kommer regeringen att medverka till att de skadelidande får ersättning i enlighet med den praxis, som tidigare tillämpats vid liknande tillfällen. Utredning har nu verkställts angående skadornas omfattning och materialet håller på att bearbetas inom inrikesdepartementet. Det är regeringens avsikt att nu till vårriksdagen hemställa om anvisande av erforderliga medel för ändamålet å tilläggsstat. Frågan om ekonomisk gottgörelse för skörde-skador torde få prövas i annat sammanhang. I övrigt torde komma att föreslås att bidrag skall lämnas efter i huvudsak samma principer som tidigare.

Genom länsstyrelsernas försorg har vidare utredning införskaffats rörande orsakerna till översvämningarna i Klarälven och Dalälvarna.

Beträffande Klarälven har från berörda myndigheter inhämtats, att ett flertal samverkande hydrologiska och meteorologiska förhållanden, såsom ett vattenrikt snötäcke, en sannolik hög mätnad av småsjöar och grundvatten, stigande temperaturer mot slutet av april samt exceptionellt hög nederbörd utgjort basen för högvattenföringen. Vattenmagasinen anses av flertalet bedömare ha varit tillfredsställande avtappade. Regleringarna påverkar vattenföringen nedströms Tåsan och Letten och anses i det aktuella fallet ha i betydande grad motverkat vattenföringen. Den reglerade tappningen under den kritiska tidpunkten har nämligen varit väsentligt mindre än den beräknade naturliga avrinningen från Tåsan och Uvån, och vid Letten icke blott innehölls vattenföringen utan avlastades Klarälven genom pumpning.

I fråga om Dalälvarna har de meteorologiska och hydrologiska förutsättningarna på liknande sätt samverkat till en kraftig värflod. Det kan förmodas att uppdamningen vid Trängslet fr. o. m. år 1960 kommer att väsentligt bidra till

att minska riskerna för översvänningskatastrofer i Älvdalen.

Vad slutligen angår frågan om åtgärder till förhindrande av liknande översvämningar i framtiden har myndigheterna sin uppmärksamhet riktad på förhållandena, och jag förutsätter, att de kommer att vidtaga de åtgärder och framföra de förslag förhållandena kan föranleda.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Det är tacknämligt att regeringen ämnar att till vårriksdagen hemställa om anvisning av erforderliga medel å tilläggsstat för bidrag till de skadelidande. Med hänsyn till skadornas art hade det dock varit i högsta grad önskvärt, om detta besked hade kunnat komma tidigare de skadelidande till del. Här har man dock genom grundliga utredningar först önskat fastställa skadornas omfattning. Utredningarna har också visat att stora skador uppkommit. Utan att gå in på den frågan, vill jag i detta sammanhang konstatera att det är betydande summor det rör sig om, och speciellt ur den enskildes synpunkt är det stora belopp.

Katastrofen är för många människor ett minne blott, men för andra fortfarande ett problem. De allmänna vägarna, som skars sönder, reparerades snabbt av vägmyndigheterna. Dammar, vissa erosionsskador, enskilda vägar, vattenskadade bostäder och ekonomibyggnader är i många fall reparerade. För många av dessa utgifter häftar likväl vederbörande i skuld. Jag hoppas dock att bidrag utgår, trots att arbetet i vissa fall utförts. Det har varit en ofrånkomlig åtgärd att reparera, så att skadorna genom tidsutdräkt ej blivit ännu större. Många erosionsskador å älvstränder, dammbyggnader och åkerjord m. m., liksom vattenskador å bostadshus och

Ang. översvämningarna i Värmland, Dalarna och Hälsingland

ekonomibyggnader, har dock ännu ej hjälpts. Det är därför av vikt att medel snarast kan ställas till förfogande för ändamålet.

Genom försäkringar kan man ej erhålla skydd mot naturkatastrofer, varför jag anser det vara en hela folkets angelägenhet att hjälpa sina medmänniskor, som på detta sätt drabbats av en katastrof. På den punkten torde också statsrådet och jag vara överens, av svaret att döma.

Beträffande min andra fråga, huruvida statsrådet vill medverka till en undersökning i avsikt att utröna orsakerna till de inträffade översvämningarna och i vilken utsträckning i för hög grad fyllda vattenmagasin kan ha bidragit, framgår av svaret att länsstyrelserna låtit verkställa utredningar.

I svaret står: »Beträffande Klarälven har från berörda myndigheter inhämtats, att ett flertal samverkande hydrologiska och meteorologiska förhållanden, såsom ett vattenrikt snötäcke, en sannolik hög mätnad av småsjöar och grundvatten, stigande temperaturer mot slutet av april samt exceptionellt hög nederbörd utgjort basen för högvattenföringen. Vattenmagasinen anses av flertalet bedömare ha varit tillfredsställande avtappade. Regleringarna påverkar vattenföringen nedströms Tåsan och Letten och anses i det aktuella fallet ha i betydande grad motverkat vattenföringen. Den reglerade tappningen under den kritiska tidpunkten har nämligen varit väsentligt mindre än den beräknade naturliga avrinningen från Tåsan och Uvån, och vid Letten icke blott innehölls vattenföringen utan avlastades Klarälven genom pumpning.

I fråga om Dalälvarna har de meteorologiska och hydrologiska förutsättningarna på liknande sätt samverkat till en kraftig vårflood. Det kan förmodas att uppdamningen vid Trängslet fr. o. m. år 1960 kommer att väsentligt bidra till att minska riskerna för översvämningsskatastrofer i Älvdalen.»

Jag skall inte yttra mig om orsakerna till Dalälvarnas översvämning. Dessa känner jag för litet till. Beträffande or-

sakerna till Klarälvens översvämning vill jag dock säga att de av länsstyrelsen angivna orsakerna givetvis i långa stycken är riktiga, men det kanske finns flera inverkanse faktorer.

Utan att med bestämdhet påstå vare sig det ena eller andra kan man dock icke undgå att göra en reflexion.

För kraftbolagen framstår det som ett huvudintresse att vid god tillgång på vatten uppsamla och kvarhålla så mycket av den varan som möjligt för att ha för kommande behov. Varje kubikmeter vatten i reservoarerna representerar givetvis för ägaren ett visst värde. Man måste fördenskull förstå att magasinering av vatten är för kraftbolagen en ekonomisk fråga.

Genom magasinering fylls alla behållare på ett tidigt stadium. Vattnet kvarhålls. Om sedan en hastig snösmältning eller kraftig nederbörd eller bägge i förening stöter till, måste således allt överskottsvatten släppas i väg på en gång, och då kan en översvämningsskatastrof lätt inträffa. Hade däremot inga dammbyggnader funnits hade, så långt jag kan förstå, en naturlig utjämning skett.

Folket i Klarälvsdalen torde i allmänhet ha den uppfattningen att riskerna för översvämning stigit genom utbyggnaderna av kraftstationerna. För detta talar även det förhållandet att vi såväl hösten 1957 som våren 1959 hade stora översvämningar. Detta innebär två översvämningar inom loppet av ett och ett halvt år. Före utbyggnaden av kraftstationerna, som ju skedde strax före 1957, förekom mycket sällan sådana översvämningar.

Huruvida det ena eller andra påståendet är riktigt skall jag inte gå närmare in på. Därom kan vi väl aldrig komma till någon klarhet här i riksdagen.

Såväl människorna i Klarälvsdalen som jag själv förstår mycket väl att alla tillgängliga resurser bör tas i anspråk för landets kraftförsörjning, och ingen vill väl motsätta sig detta. Den ökade oro som blir följden av dessa anläggningar bör dock myndigheterna uppmärksamma. Jag noterar därför med tacksamhet

Ang. översvämningarna i Värmland, Dalarna och Hälsingland

att statsrådet i svaret på min tredje fråga säger att så är fallet, och jag förutsätter att myndigheterna — i detta fall torde det väl ankomma på länsstyrelsen — framkommer med de förslag förhållandena kan föranleda.

Bästa sättet att i görligaste mån förebygga översvämningar i framtiden torde vara en kontinuerlig noggrann kontroll av vattenmagasinen och skötseln av desamma, verkställd av länsstyrelserna och, som jag förmodar, helst i samråd med kraftbolagen. Detta är en samhällselig åtgärd som människorna har rätt att fordra för erhållande av en större trygghet.

Jag ber till sist än en gång få framföra mitt tack till statsrådet för svaret, och jag betraktar detta som positivt och klarläggande.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon debatt om det sista avsnittet av herr Jonassons anförande. Han har ju inte bestritt riktigheten av vad myndigheterna framhållit såsom orsak till katastrofen, och han har ju också framhållit att det kan råda delade meningar om vilken verkan vattenregleringen har. Låt mig endast erinra om att vissa myndigheter framhåller att vattenregleringen har varit en återhållande faktor.

När herr Jonasson inledningsvis sade att det hade varit önskvärt om det i dag redovisade beskedet lämnats tidigare, kan hänvisas till vad jag säger i interpellationssvaret, nämligen att statsministern i våras nästan omedelbart efter det katastrofen hade förevarit meddelade att regeringen kommer att medverka till att de skadelidande får ersättning i enlighet med den praxis som tidigare tillämpats vid liknande tillfällen. Det var alltså från regeringens sida angeläget att så snart som möjligt kunna lämna det meddelandet.

Vi har från inrikesdepartementets sida haft överläggningar med länsstyrelserna omedelbart efter det att regeringen hade tagit denna ståndpunkt och åt dessa uppdragit att göra undersökningar om

skadeverkningsarna, skadornas natur o. s. v. Det är först under de allra senaste månaderna som detta material har blivit tillgängligt. Det har varit ett omfattande och tidsödande arbete att samla in alla uppgifter, och sedan materialet inkommit och nu bearbetats har en ny överläggning ägt rum med representanter för länsstyrelserna, varvid man har fastställt principerna för hur ersättningen skall utgå. Dessa överläggningar hölls för ungefär 14 dagar sedan, och därefter har vi också klarat ut de ekonomiska angelägenheterna, så att vi nu kan lämna det beskedet att ersättning skall utgå och att vi skall begära pengar i tilläggsstat.

Det är alldeles självfallet att de, som har råkat ut för skador på fastigheter och har vidtagit åtgärder för att iordningställa dessa liksom annat som skadats, icke skall komma i ett sämre läge för det. De lidna skadorna skall naturligtvis vara underlag för bedömningen av skadeersättningen och inte den besiktning som man kan göra nu. På den punkten råder det ingen tvekan.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag har med stort intresse tagit del av statsrådets svar på den av herr Jonasson framställda frågan. Den gäller ju i mycket hög grad mitt eget län. Översvämningarna utefter Dalälven åstadkom stora bekymmer, främst då översvämningarna utefter Västerdalälven.

Klart är att, såsom statsrådet nämnde i sitt svar, vädrets makter har spelat in. De meteorologiska och hydrologiska förutsättningarna hade ju samverkat till en kraftig vårflood. I diskussionen rörande orsakerna till översvämningarna har emellertid också frågan om vatten- och sjöregleringarna kommit in i bilden samt frågan hur uppdamningarna har verkat. Statsrådet nämnde i sitt svar att uppdamningen vid Trängslet i Dalälven från och med år 1960 väsentligt skulle minska riskerna för översvämningar i den delen av länet. Det gäller Österdalälven, där det finns stora vattenmagasin nedströms i Orsasjön och Siljan. Men det

Ang. översvämningarna i Värmland, Dalarna och Hälsingland

förhåller sig på annat sätt med Västerdalälven som har en relativt trång dalgång och vattenmagasin i sjöar vid sidan av älven. Det var också här som översvämningarna åstadkom mycket stora skador i olika områden.

Man frågar sig vilka orsakerna till översvämningarna kan ha varit. Det är inte utan oro man gör det, när man både hösten 1957 och våren 1959 drabbades av stora översvämningsskador. Statsrådet nämnde i sitt svar att flertalet bedömare kommit fram till att det inte var de fyllda magasinen som orsakade översvämningarna, utan att dessa tvärtom avlastat älven och därigenom minskat svårigheterna. Jag har emellertid träffat på kommunalmän i berörda kommuner som haft allvarliga erinringar mot vattenregleringsföretagen och som haft en motsatt uppfattning mot den som anfördes från statsrådets sida.

Vad som är rätt eller fel är ju svårt att avgöra för den som inte har möjlighet att bedöma alla faktorer som spelat in här. Men när man jämsides med att älvens vatten steg i övre delen av Västerdalälven också tappade Horrmundsjöarnas vatten, vill jag fråga: Skulle det inte ha varit möjligt att tappa en del av detta sjövattnet, innan vattenföringen fick den storleksordningen i älven, att varje tillskott till älvvattnet måste leda till översvämning? Här var det Transtrand, Lima, Malung och Äppelbo som drabbades, och drabbades mycket hårt. När så vårfloden kom ned till Vansbro och Dala-Järna ökade man där på med Vanåns vatten och avtappningen av Venjanssjön, som samtidigt med att man hade översvämningar längre upp i älven också blev överfylld. När man fick ett överfyllt magasin måste det tappas ur med hänsyn till den övre dämningens gränsen, och den avtappningen kom samtidigt genom Vanån ned till bygderna nedanför och åstadkom stora svårigheter. Det blev droppen som kom bägaren att rinna över — det blev katastrof för Vansbro och Dala-Järna, Nås och Floda, och besvärliga problem uppstod även på andra ställen utmed älven. Jag skall inte här fortsätta uppräknningen av

drabbade kommuner. Givet är att skadorna där inte blev så stora som utefter Västerdalälven.

Vad man här frågar sig är vilka möjligheter regleringsföretagen har att förutse sådana här saker. När man ser att ett översvämningshot närmar sig, borde man då inte kunna släppa en del vatten ur magasinen för att återfylla dessa när man får en fylld älv? På det sättet skulle man även kunna minska tillrinningen till den förut fyllda älven. Här har man nu faktiskt gjort tvärtom — låtit magasinen fyllas så att man, när även älven varit överfylld, tvingats tömma ur en del av vattenmagasinen utöver det som behövdes för kraftverken mellan berörda sjöar och älven.

Statsrådet måste förstå — och gör det säkerligen också — att de som bygger och bor utefter älven blir bekymrade över detta. En del blir faktiskt bittra när de råkar ut för två sådana översvämningar med bara ett och ett halvt års mellanrum. Vi behöver elkraft, vi behöver vattenregleringar för att tillgodose elkraftförsörjningen, därom är vi alla ense. Men det är också nödvändigt att rätten av dämna och reglera älvar och sjöar begagnas på ett sådant sätt att översvämningar inte uppstår av det slag som våren 1959 ledde till katastrofer i Västerdalälven.

Frågan om skadornas omfattning har utretts av olika länsorgan i vederbörande län. Här har utlovats ersättning från statsmakternas sida. Detta är tacknämligt. Till detta skulle jag, herr talman, emellertid också vilja lägga att jag hoppas att skattemyndigheterna vad beträffar avdrag för kostnader för reparationer av uppkomna skador, som vållats genom översvämningarna, skall bedöma framställningar därom välvilligt och medge avdrag i största möjliga utsträckning.

Till slut vill jag bara säga att vad som här inträffat måste leda till att allt som går att göra av mänsklig hand och mänsklig hjärna måste göras för att undvika ett upprepande och för att avlägsna en del av de orsaker som låg bakom översvämningarna våren 1959.

Ang. import av exotiska djur

Herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Jag tänker inte gå in på någon debatt med de lokala representanterna om de lokala förhållandena. Jag vill helt allmänt säga att i länsstyrelsernas uppdrag ingår ju inte enbart att undersöka katastrofens verkningar, de uppkomna skadorna o. s. v., utan det ligger självfallet i länsstyrelsernas uppgift att diskutera med vederbörande regleringsföretag, med kommunalmännen och med dem som över huvud taget har något intresse i detta sammanhang, hur katastrofen uppkommit och vad man för framtiden kan göra för att förhindra en ny katastrof och söka begränsa verkningarna, om det ändå skulle inträffa en sådan. Jag litat på att länsstyrelserna kommer att fullfölja detta sitt arbete i samverkan med de myndigheter som jag här nämnt.

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! Beträffande den sista frågan sades det att vattenregleringarna skulle ha varit en återhållande faktor. Det är möjligt att man kan säga att så är förhållandet och att förhållandet kommer att bli så, om man sköter vattenregleringarna. Huruvida dessa har skötts på ett riktigt sätt eller ej råder det emellertid delade meningar om bland befolkningen. De som företräder kraftbolagen har givetvis sagt att allt varit som sig bör. Men folk har betvivlat detta med utgångspunkter som jag tidigare varit inne på.

Jag är emellertid tacksam för det sista som statsrådet sade, nämligen att han hoppas att länsstyrelserna kommer att följa denna fråga på ett mera effektivt sätt. Det är vi tacksamma för, och det är som statsrådet sade bra om vi i samarbete med kommunalmännen kunde följa dessa frågor.

Sedan vill jag bara göra ett litet tillägg beträffande ersättningsfrågan. Jag vet att både länsstyrelserna och statsrådet har intresserat sig för denna fråga. Men orsaken till att jag sade att det har dröjt innan vi fått klarhet, var just att man inte hade riktigt klart för sig, hu-

ruvida bidrag eventuellt skulle kunna utgå i efterhand eller ej. Därför är jag tacksam för det klarläggande svar som här gavs av statsrådet. Jag tror att det är en välkommen nyhet för människorna i bygderna.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. import av exotiska djur

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **JOHANSSON**, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara även herr Anders Johanssons interpellation angående import av exotiska djur, erhöll ännu en gång ordet och anförde:

Herr talman! I en till statsrådet och chefen för justitiedepartementet riktad interpellation har ledamoten av denna kammare, herr Anders Johansson, frågat om justitieministern uppmärksammat den tendens till ökad import till Sverige av exotiska djur som gör sig gällande och den utökning av antalet djurparker, som förekommer i samband därmed, samt huruvida justitieministern vill medverka till utfärdandet av bestämmelser, som kan förhindra otillbörlig exploatering av vilda djur, som är främmande för vårt lands klimat och natur. Då spørsmålet närmast torde beröra inrikesdepartementets verksamhetsområde har interpellationen överlämnats till mig, och jag får till besvarande av de framställda frågorna anföra följande.

De grundläggande bestämmelserna till skydd för djur återfinnes i 1944 års djurskyddslag, där det föreskrives, att djur skall behandlas väl och såvitt möjligt skyddas mot lidande. Denna föreskrift gäller generellt i fråga om behandlingen av husdjur och andra djur som hålls i fångenskap. I interpellationen torde emellertid åsyftas en speciell kategori av sådana djur, nämligen de som användes för offentlig förevisning, särskilt i djurparker och liknande anläggningar. I fråga om dessa djur stadgar djurskyddslagen, att de icke får användas på sådant sätt att de utsättes för ångest eller annat lidande. Denna föreskrift begränsar

självfallet möjligheterna att hålla exotiska djur i djurparker här i landet, där de klimatiska förhållandena lätt kan förorsaka sådana djur lidanden.

Med stöd av bemyndigande i djurskyddslagen har Kungl. Maj:t den 6 november i år utfärdat en kungörelse om offentlig förevisning av djur, som träder i kraft den 1 januari 1960. I kungörelsen har veterinärstyrelsen fått särskilda uppgifter och tillagts särskilda befogenheter vid tillsynen över behandlingen av djur som förevisas i djurparker eller på annat sätt. Styrelsen skall sålunda genom inspektioner i erforderlig utsträckning låta undersöka hur sådana djur vårdas, och den skall genom upplysningar och råd söka åvägabringa sådana anordningar, som motverkar olägenheterna av fångenskapen för de djur som är undandragna sin naturliga miljö. Vidare kan styrelsen förbjuda offentlig förevisning av djur, om styrelsen finner att djuret handhaves på ett sätt, som strider mot gällande bestämmelser till skydd för djur. Bland dessa bestämmelser märkes den föreskrift i djurskyddslagen som jag nyss berörde, nämligen att djur, som förevisas, ej får användas så, att det utsättes för lidande. Om det i en djurpark icke är tillfredsställande sörjt för att ett exotiskt djur skyddas mot lidande till följd av klimatförhållandena här, kan alltså veterinärstyrelsen inskrida med ett förbud mot förevisning av djuret. Vetenskapen om denna möjlighet torde verka i hög grad återhållande på den som utan att besitta sakkunskap på området ämnar anlägga en djurpark för exotiska djur.

Genom kungörelsen får vidare veterinärstyrelsen en viss kontroll över anläggandet av djurparker. Det föreskrives nämligen att djurpark, som inrättas efter kungörelsens ikraftträdande, icke får tagas i bruk för förevisning av andra däggdjur än sådana som här i riket hålles såsom husdjur, förrän veterinärstyrelsen godkänt anordningarna för djuren. Motsvarande gäller vid omflyttning eller ny-, till- eller ombyggnad som inte är av ringa betydelse. Efter tillkomsten av dessa föreskrifter kan det förväntas

Ang. import av exotiska djur att den benägenhet att anordna mindre djurparker, som otvivelaktigt kunnat märkas under senare tid, kommer att avta, och garantier kommer i varje fall att finnas för att djurparker med däggdjur som är främmande för våra förhållanden inte anordnas i sådana fall, då det inte är tillfredställande sörjt för dessa djurs speciella behov.

Kungörelsen öppnar emellertid också möjlighet att hindra införsel till riket av djur i vissa fall. Veterinärmyndighet äger sålunda avslå ansökan om införsel av däggdjur eller fåglar om det är fråga om ett djur som avses för förevisning här och det med skäl kan befaras att djuret skulle komma att utsättas för ångest eller annat lidande.

De bestämmelser, för vilka jag nu redogjort, torde komma att bli tillfyllest för att motverka att djur, som hör hemma i andra klimatzoner än vår, här utsättes för en behandling som inte kan godtagas från djurskyddssynpunkt. Det kan också förväntas att de krav, som gäller beträffande behandlingen av sådana djur som förevisas offentligt här, kommer att bli normgivande även i fråga om behandlingen av djur, som importeras hit för att sedan åter försäljas till utlandet. Hittills har import av djur i detta syfte förekommit i ett mycket litet antal fall, och det synes inte f. n. vara påkallat med särregler för att hindra sådan införsel. Skulle det emellertid visa sig att den framdeles får större omfattning eller medför mera påtagliga olägenheter från djurskyddssynpunkt, med vilka man icke kan komma till rätta med stöd av eljest gällande regler, får givetvis övervägas att införa särskilda bestämmelser i ämnet.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Också jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för det svar som jag har erhållit på min interpellation.

När jag riktade interpellationen till

Ang. import av exotiska djur

dåvarande justitieministern, var den för-
anledd av den omständigheten att på
ifrågavarande område existerade förhål-
landen som i många fall starkt bröt mot
den humanitära och djurvänliga inställ-
ning som kännetecknar flertalet svenska
medborgare. Härtill kom att veterinär-
styrelsen — som närmast skall vara den
övervakande och kontrollerande myn-
digheten — själv hade gett uttryck för
att den saknade erforderliga möjlighe-
ter att verksamt ingripa i fall där så an-
sågs vara befogat.

Sedan dess — d. v. s. sedan jag fram-
ställt interpellationen — har emellertid
Kungl. Maj:t utfärdat den kungörelse av
den 6 november i år för vilken inrikes-
ministern här har redogjort och vilken
i ökad grad ger veterinärstyrelsen den
önskade befogenheten. Jag ber att med
största tillfredsställelse få notera detta.

Då jag i interpellationen påtalade för-
ut rådande missförhållanden, och detta
alldeles särskilt i vad det angår impor-
ten av levande exotiska djur, vill jag
som stöd för det berättigade i min hem-
ställan bara relatera ett enda fall, som
på sin tid omnämndes i tidningspressen
och starkt upprörde allmänheten.

En transport av 250 apor från Hol-
land så sent som den 8 september i år
har skötts på ett sådant sätt att det väckt
alla djurvännens oförställda harm. Vid
framkomsten till Stockholms centralsta-
tion var ett tjugutal av djuren redan dö-
da, och de övriga befann sig, enligt upp-
gift, i en mycket dålig kondition. Under
resan, som tagit drygt ett dygn, hade
djuren lämnats utan tillsyn och inte hel-
ler fått vare sig vatten eller foder.

Det här omnämnda fallet av dylik van-
vård i sådana sammanhang torde för
resten inte vara det enda fall där an-
svarslöshet och nonchalans vållat djuren
inte bara — som statsrådet nyss sade —
ångest, utan också verkligt lidande i hög
grad.

Jag noterar med stor tillfredsställelse
att veterinärstyrelsen genom den om-
nämnda kungl. kungörelsen nu har getts
möjlighet att mera effektivt än tidigare
kontrollera och ingripa där så är av nö-
den.

Inrikesministerns positiva inställning
i övrigt synes mig ytterligare vara en
borgen för att vi småningom skall kom-
ma fram till sådana förhållanden på det
här området — inte minst i vad det gäl-
ler djurparkerna — att vi alla kan vara
tillfreds med dem.

Jag ber att än en gång få tacka inri-
kesministern för svaret.

Överläggningen förklarades härmed
slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo stats-
utskottets utlåtanden nr 181—189, bevill-
ningsutskottets betänkande nr 70, ban-
koutskommitténs memorial nr 45 och andra
lagutskottets utlåtande nr 45.

Justerades ett protokollsutdrag för
denna dag, varefter kammarens sam-
manträde avslutades kl. 16.58.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 9 december

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

Ang. ändringar i gällande föreskrifter avseende lantbruksnämndernas beslutanderätt

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NETZEN, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lage Svedbergs interpellation angående ändringar i gällande föreskrifter avseende lantbruksnämndernas beslutanderätt, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Svedberg frågat, om jag finner åtgärder böra vidtagas för sådana ändringar i gällande föreskrifter om lantbruksnämnds handläggning av jordförvärvsärenden, att ett av interpellanten närmare berört tillvägagångssätt kan undvikas för framtiden.

I interpellationen åsyftas det fall att en person, som i alla instanser fått avslag på ansökan att förvärva viss fastighet, kort därefter på nytt söker lantbruksnämndens tillstånd att förvärva samma fastighet och därvid förebär nya skäl för sin ansökan. För interpellanten framstår det som mindre tillfredsställande, att den underordnade myndigheten skulle kunna utan ingående prövning av de påstådda nya skälen meddela slutgiltigt förvärvstillstånd i ett sådant fall. Frågan borde, menar interpellanten, i stället underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Till en början vill jag framhålla, att lantbruksnämnd liksom varje annan myndighet givetvis alltid är skyldig att ingående pröva samtliga omständigheter av betydelse i föreliggande ärenden. Finnes samband med ett tidigare ärende, bör prövningen självfallet omfatta så-

väl vad tidigare förekommit som nyttkomna omständigheter. Enligt särskild bestämmelse gäller att lantbruksnämnds beslut om förvärvstillstånd skall underställas lantbruksstyrelsens prövning, om två eller flera ledamöter reserverat sig för avslag. Innan lantbruksstyrelsen år 1955 infördes som besvärinstans mellan lantbruksnämnd och Kungl. Maj:t skulle sådant beslut i stället underställas Kungl. Maj:ts prövning. Denna regel tillkom 1948, när tillståndsgivningen överflyttades från Kungl. Maj:t till lantbruksnämnderna, och syftet med regeln var att det slutliga avgörandet av synnerligen tveksamma fall skulle alltjämt förbehållas Kungl. Maj:t. I fall, där bara en nämndledamot reserverat sig, ansågs det inte motiverat att föreskriva underställning.

Bakom den gällande ordningen ligger en avvägning mellan de fördelar och nackdelar, som är förbundna med en decentraliserad behandling av jordförvärvsärenden. Varje form av decentralisering måste bygga på den självklara förutsättningen att meddelade bestämmelser tillämpas lojalt och omdömesgillt. Att närmare än som skett regleras förfarandet hos lantbruksnämnderna torde erbjuda sina vanskligheter. Spörsmålet rymmes emellertid i det uppdrag, som anförtrotts åt 1958 års jordlagsutredning, och jag har därför låtit till utredningen överlämna handlingarna i ett ärende av det slag, som avses i interpellationen.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat herr Svedbergs interpellation.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min interpellation. I svaret noterar jag att herr statsrådet uppmärksammat den sak min fråga avsett och att 1958 års jordlagsutred-

Ang. ändringar i gällande föreskrifter avseende lantbruksnämndernas beslutanderätt

ning har möjlighet att inom ramen för sina direkta göra en översyn av dessa problem. Det är enligt min åsikt en vinning i sammanhanget.

Med hänsyn till konstitutionella spärningar och min respekt för dem har jag inte haft möjlighet att helt analysera det problem, jag aktualiserat i interpellationen, men jag ber, herr talman, att få säga att det bland jordbruksnäringens utövare i Norrland ofta frågats, var man sätter gränsen mellan en lämplig storleksrationalisering å ena sidan och spekulationsköp å andra sidan. Må det tillåtas mig att skissera ett exempel på den problematik jag åsyftar!

Vi har en lantbrukare som efter norrländska förhållanden har ett ovanligt bärkraftigt jordbruk, t. ex. på 70 tunnland åker och kanske 350 tunnland produktiv skogsmark. Han förvärvar genom köp två jordbruksfastigheter, som inte gränsar intill det jordbruk han redan tidigare äger, utan ligger på omkring en mils avstånd därifrån. Så lämnar han in ansökan om förvärvstillstånd men får avslag. Han besvärar sig och får samma negativa beslut i besvärinstanserna. Vad kan han då vidtaga för åtgärder?

Han upprättar ett långfristigt kontrakt, som garanterar honom rätten till avkastningen både från åkerarealen och från skogsmarken. Men samtidigt sporrar hans intresse för ytterligare markförvärv. Han upprättar ett kontrakt om köp av en skogsfastighet på låt oss säga 450 tunnland produktiv skogsmark, söker förvärvstillstånd men får avslag med motiveringen, att köpet har alltför starka drag av spekulering — sådant förekommer, herr talman. Men denne driftige lantbrukare nöjer sig inte med detta avslag, även om det skulle vara signerat av den sista besvärinstansen. Han kommer med en ny ansökan och mobiliserar kanske stöd såväl från jordbruksnäringens fackliga rörelse som från den politiska lokalförening han är medlem av och vars politiska krav bl. a. gällt de skoglösa jordbrukens förseende med skog. Till sist får han sitt förvärvstillstånd.

Ja, herr talman, detta tänkta exempel behöver inte alls vara fria fantasier. Det är något som man känner till från det verkliga livet. Jag vill till sist endast ställa den frågan: Om en storleksrationalisering av här antytt slag skall anses vara ett mönster för vad som bör ske på den norrländska landsbygden, finns det då inte betydande risker för att talet om en levande landsbygd förlorar allt sakligt innehåll?

Herr talman! Jag är glad över att problemet nu skall få en grundlig prövning i jordlagsutredningen. Men jag kan, herr talman, även understryka den farhågan — som alla hyser i övre Norrland — att den jordförvärvslag, som vi nu har, skall spolieras. I allmänhet betraktar man den lag, som vi nu har, som en spärr. Det är en lag som ger lantbruksnämnderna möjlighet dels att storleksrationalisera och dels att arronderingsförbättra. I varje fall är arronderingsförbättringen särskilt nödvändig på den norrländska landsbygden, men även storleksrationaliseringen har stor betydelse för dem, som har sett fördelarna därav. Man har sett att man har fått bättre förutsättningar att få lönsamma jordbruk, något som måhända i en nära framtid kommer att sätta de jordbrukare det här gäller i jämställd lönsamhet med andra näringsutövare. De känner rädslan från den gångna tid, då det inte fanns någon jordförvärvslag och då bolagsväldets företrädare obehindrat köpte skogsmark, som inte minst nu utgör en bild av den glesbebyggelse, som vi där har.

Jag ber till sist att ännu en gång få framföra mitt tack till herr statsrådet för svaret på min interpellation.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag äger inte tillräcklig kännedom om de rent lokala förhållanden, som det här talats om, och jag skall därför inskränka mig till att ge uttryck åt ett par mer allmänna reflexioner.

Jag vill först anmärka att i en högkonjunktur, som vi nu ser ut att komma in i,

Ang. ändringar i gällande föreskrifter avseende lantbruksnämndernas beslutande-rätt

gäller det att vid tillämpningen av jordförvärvslagen motstå det starka intresse för spekulationsköp som finns i skogsbygderna.

Jag vill sedan ta upp en omständighet, som gäller tillämpningen av den nuvarande jordförvärvslagen. Jag var ledamot av den kommitté, som lade fram förslag till denna lag. Såsom fallet är med de flesta kommittéutlåtanden var det förslag vi lade fram en kompromiss. När man skriver lagar, som utgör kompromisser, kommer man kanske att använda allmänna uttryckssätt, som medför svårigheter att tillämpa på alla de fall, som kan inträffa. Till följd härav har det nog uppstått en viss ojämnhet vid tillämpningen av jordförvärvslagen. Jag vill därför framhålla för herr statsrådet, att jag — med de erfarenheter man numera fått — anser det vara av behovet påkallat, att vi i samband med den nya lagstiftning, som överväges, också får en jordförvärvslag, som kan tillämpas något så när enhetligt.

Jag vill därefter ta upp en annan omständighet, som jag finner vara synnerligen behjärtansvärd att beakta, nämligen att de tjänstemän, som inom lantbruksstyrelsen handlägger ärenden på jordbruksrationaliseringsens område, får möjligheter att stå i intim kontakt med lantbruksnämnderna, så att man också på den vägen kan söka få fram en mer enhetlig tillämpning av jordförvärvslagens bestämmelser.

Herr Svedberg berörde en fråga, som för oss som bor i Norrland är synnerligen betydelsefull, nämligen svårigheterna att bibehålla byarna vid en storlek, som ger möjligheter till den service man behöver för att kunna bibehålla bebyggelsen. Det är en omständighet som medför att tillämpningen av bestämmelserna i jordförvärvslagen — framför allt begreppet bärkraftiga jordbruk — måste ske något annorlunda och även ses i belysning av arbetskraftsbehovet i skogen och skogstillgången vid de olika jordbruken.

Det är som herr Svedberg framhöll stora och betydelsefulla frågor det här

gäller. Jag hoppas därför, att den pågående utredningen tar ställning till dessa frågor på sådant sätt att vi, när beslut skall fattas, kan få till stånd dels en någorlunda enhetlig tillämpning, och dels ett hänsynstagande till de särskilda omständigheter, som i dag och i framtiden kommer att råda i de norrländska skogsbygderna.

Herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Självfallet finns ingen anledning att ingå på det tänkta exempel eller på något annat av de exempel, som här har förts på tal. Men jag vill gärna understryka vad herr Jonsson i Fjäle avslutningsvis anförde. Vad som på goda skäl kan förväntas är givetvis att den pågående jordlagsutredningen, som har till primär uppgift att överse såväl jordförvärvslagen som bolagsförbudslagen och uppsiktslagen, beaktar alla de skäl, som till äventyrs påkallar modifiering och korrigerings av de nuvarande lagbestämmelserna — i utredningen ingår ju företrädare för samtliga demokratiska partier jämte experter. Detta är så mycket viktigare som den pågående strukturförändringen inom jordbruket och skogsbruket äger direkt samband med den lagstiftning det här gäller.

Att redan nu skissera de önskvärda målsättningarna eller i detalj beröra frågan om på vilka områden lagändringar kan vara påkallade tror jag inte är välbetänkt. Alldenstund 1958 års jordlagsutredning redan har avgivit ett delbetänkande, utgår jag ifrån att utredningen så snabbt som möjligt söker slutföra sitt utomordentligt viktiga arbete.

Först därefter blir det möjligt att sakligt diskutera de tidsanpassade korrigeringsringar som kan vara påkallade i en jordlagstiftning, som jag rent principiellt anser bör vara så tidsanpassad som möjligt.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag hade kunnat nöja mig med att instämma med herr Jons-

Om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola

son i Fjäle, men på en punkt vill jag dock precisera ett tydligare ställningstagande nämligen i anslutning till vad herr Jonsson framhöll beträffande dels önskvärdheten av att få en i möjligaste mån likformig tillämpning av lagen, dels också värdet av att den tillämpas på ett alldeles särskilt sätt i Norrland. För min del måste jag säga, att det är av stort värde om lagstiftningen möjliggör just hänsynen till olika förhållanden i olika landsdelar. Det är av synnerligt värde om vid ärendenas handläggning representanter för de lokala förhållandena har möjligheter att göra sina synpunkter gällande.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 181, i anledning av väckta motioner om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola.

Statsutskottet hade till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Boman m. fl.* väckt motion (I: 242), i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta, att en professur i vägbyggnad skulle den 1 juli 1960 inrättas vid Chalmers tekniska högskola samt att kostnaderna för professuren skulle avräknas mot automobilskattemedlen, och

dels en inom andra kammaren av herr *von Seth m. fl.* väckt motion (II: 176), i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta att från och med budgetåret 1960/61 inrätta en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola samt att kostnaderna härför skulle avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 242 och II: 176 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Pålsson och Jansson i Kalix* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 242 och II: 176, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp):

Herr talman! Till grund för det utlåtande som här föreligger till behandling finns en motion om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg. Detta är ett önskemål som framförts flera gånger, och om behovet av denna professur föreligger väl inga som helst delade meningar. Stockholm har ju redan sin professur i ämnet.

Utskottet och vi reservanter är också eniga i sakfrågan. Vad som skiljer är endast formuleringen i klämmarna. Vi menar från vårt håll, att det vore mest konsekvent att där i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla angelägenheten av denna professur och ge till känna vad utskottet anført i stället för att, med den positiva skrivning som utskottet ändå har, endast yrka avslag på motionen.

Utskottet har vid flera tillfällen uttalat sig synnerligen positivt om detta önskemål. Sålunda sade utskottet i sitt utlåtande nr 54 i fjol enligt vad som refereras i det här aktuella utlåtandet bl. a.: »Den sedan åtskillig tid aktuella frågan om inrättande av en professur i vägbyggnad icke blott vid tekniska högskolan i Stockholm utan även vid Chalmers tekniska högskola borde därför enligt utskottets mening snarast möjligt få sin slutliga lösning. Utskottet var emellertid med hänsyn till föreliggande statsfinansiella läge icke berett att då taga ställning till spørsmålet om tidpunkten för den andra professurens inrättande men förutsatte, att Kungl. Maj:t för 1959 års riksdag skulle framlägga förslag i ämnet.»

Något dylikt förslag, säger utskottet,

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

har från Kungl. Maj:ts sida icke förelagts innevarande års riksdag — man konstaterar sålunda detta.

Utskottet skriver i år att det vill — under hänvisning till den ståndpunkt utskottet tidigare intagit i detta ärende samt till vad i de ovannämnda remissyttrandena anförts — framhålla, att utskottet utgår från att Kungl. Maj:t vid sin förnyade prövning av spørsmålet om utrustande jämväl av Chalmers tekniska högskola med en professor på det betydelsefulla vägbyggnadsområdet måtte beakta de enligt utskottets mening starka skälen för en positiv inställning till ifrågavarande förslag.

Vi menar således, herr talman, att med den inställning som utskottet har vore det mera konsekvent att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anför. Med den motiveringen ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Påls-son* (cp).

Herr *NÄSSTRÖM* (s):

Herr talman! Det är riktigt, som herr andre vice talmannen säger, att utskottet under årens lopp har varit starkt positivt inställt till denna sak, och vi anger också detta genom vår skrivning. Men när det är utskottet bekant, att hela ärendet just nu är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, har vi inte ansett det vara nödvändigt med den skrivning som herr andre vice talmannen föreslår. Vi anser att det särskilt med tanke på situationen i år är nödvändigt att Kungl. Maj:t själv får väga de olika utgiftsposterna mot varandra. Vi har här haft många och långa diskussioner om ekonomiska spørsmål denna höst och det kan då synas angeläget att vi får överlämna till Kungl. Maj:t att avväga, vilka av de olika föreslagna professurerna som bör inrättas först.

Utskottet har alltså en positiv inställning nu liksom det haft tidigare, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 182, i anledning av väckt motion om inrättande av professorer inom rätts-sociologiens område; och

nr 183, i anledning av väckta motioner angående en administrativ samordning beträffande anslagsgivningen till det frivilliga ungdomsarbetet m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 174 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 23 oktober 1959, hemställt, att riksdagen måtte avgiva yttrande över vad i propositionen anförts.

I propositionen hade redovisats förslag vilka inneburo, att civila flygplatser skulle anläggas vid Skellefteå och Örnsköldsvik, kostnadsberäknade till vardera cirka 5 miljoner kronor exklusive markkostnader. Enligt preliminärt träffade överenskommelser mellan staten och vederbörande lokala intressenter skulle de sistnämnda kostnadsfritt ställa mark för flygfälten till luftfartsverkets förfogande. Vidare skulle intressenterna i vardera fallet bidra till anläggningskostnaderna med 65 procent av

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

dessas, dock med högst 3 250 000 kronor, och till driftkostnaderna med ett årligt belopp av 70 000 kronor under en femårsperiod samt därutöver bestrida vissa andra med flygplatsernas anläggande och drift förenade kostnader. Arbetet var avsett att bedrivas som beredskapsarbete. Den på statsverket fallande andelen av anläggningskostnaderna avsågs därför skola bestridas med anslagsmedel för arbetslöshetens bekämpande.

Till behandling i förevarande sammanhang hade utskottet förehaft en inom andra kammaren av herr *Åkerström* väckt motion (II: 721), vari hemställdt, att riksdagen vid sin behandling av propositionen måtte beakta de i motionen framlagda synpunkterna.

I motionen hade framförts vissa erinringar mot Kungl. Maj:ts förslag. Motionären hade sålunda ansett den klassificering i bidragshänseende som skett av flygplatserna genom förenämnda avtal oriktig och ifrågasatte om därigenom en rättvis fördelning uppnåddes mellan skilda landsdelar och befolkningscentra. Med hänsyn bland annat härtill hade motionären vidare föreslagit sådana jämkningar i avtalen, att intressenterna icke ålades högre bidrag än 50 procent av anläggningskostnaderna, dock högst 2 500 000 kronor, samt att driftbidragen i stället för föreslagna 70 000 kronor per år under en femårsperiod fastställdes till 15 000 kronor per år under samma tid.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet yttrat bland annat följande:

»Utskottet konstaterar för sin del med tillfredsställelse att Kungl. Maj:tt så snabbt som nu skett låtit utreda berörda flygplatsfrågor. Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot innebörden av de förslag och de preliminärt slutna överenskommelser, som redovisas i propositionen. Härav följer att utskottet funnit sig icke kunna biträda de i motionen II: 721 framförda yrkandena. Utskottet, som således avstyrker bifall till motionen i fråga, har därvid särskilt beaktat de fördelar i olika hänseenden för närmast berörda kommuner förlägg-

ningen av flygplatser till respektive orter innebär, vilka fördelar f. ö. främst torde ha motiverat intressenternas beredvillighet att ikläda sig de åtagna förpliktelserna.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen må, i anledning av propositionen nr 174 och med avslag å motionen II: 721, i skrivelse till Kungl. Maj:tt giva till känna vad utskottet anförut rörande anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik.»

Vid utlåtandet hade reservation anförts av herrar *Påtsson*, *Axel Johannes Andersson*, *Jacobsson*, *Åkerström* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »Utskottet konstaterar» och slutade med »åtagna förpliktelserna», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet konstaterar att av riksdagen begärd utredning rörande flygplatsanläggningar vid Skellefteå och Örnsköldsvik på berömvärt kort tid verkställdes. En bidragande orsak till att så kunnat ske har varit, att arbetsmarknadsstyrelsen funnit anläggningarna utgöra lämpliga objekt för dess åtgärder till förbättring av sysselsättningsmöjligheterna i berörda landsdelar. Anläggningarna beräknas nämligen kunna till betydande del bedrivas som beredskapsarbeten.

Utskottet anser sig i så måtto böra beakta vad i motionen anförts att de lokala intressenterna vid den definitiva uppgörelsen icke bör åläggas högre bidrag till anläggningskostnaderna än 55 procent, dock högst 2 750 000 kronor för vardera flygplatsen.

Den tveksamhet, som kan råda rörande den ifrågasatta formen för de lokala intressenternas bidrag till driften samt rörande bidragens storlek i förhållande till båtnaden för berörda intressenter, bör enligt utskottets mening leda till en jämkning av bidragsbeloppen. De årliga bidragen bör bestämmas till 35 000 kronor under den föreslagna tiden av fem år.»

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av propositionen nr 174 och motionen II: 721, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört rörande anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Som kammarens ledamöter nyss hörde, gäller det föredragna ärendet två flygplatser, en i Skellefteå och en vid Örnsköldsvik.

Den första frågan man gör sig, när man ser en proposition med ett sådant förslag, är huruvida det föreligger något behov av flygplatser på dessa båda ställen. I propositionen finner man inte någon motivering som bygger på ett sådant behov, inte heller redovisas någon-ting om den trafik som skulle gå där eller hur stort trafikunderlaget kan väntas vara. Det finns följaktligen ingenting som tyder på att det skulle föreligga ett verkligt behov av flygplatser på dessa båda ställen.

Som enda motivering anför propositionen i stället, att det har visat sig finnas utrymme för start- och landningsbanor. Detta tycker jag för min del inte är en tillräcklig anledning att bygga en flygplats, varken där eller någon annanstans. Skall man bygga en flygplats, gör man det därför att det finns behov av flygtrafik till och från den platsen, annars skall man inte bygga någon.

Av propositionen framgår, att även om det skulle finnas folk, som vill flyga från dessa flygplatser, så kommer det inte att ske i en sådan utsträckning att flygplatserna kan bära sig. För att ändå göra det hela gångbart i riksdagen har man träffat en överenskommelse med respektive kommuner, Skellefteå och Örnsköldsvik, att de vardera skall svara för en kostnad av 70 000 kronor per år under fem år framåt till driftkostnader. Detta visar, att dessa flygplatser redan ur driftsynpunkt måste bli synnerligen förlustbringande. Dessutom har de båda kommunerna åtagit sig att svara för utbyggnadskostnaderna upp till ett belopp av 3 250 000 kronor vardera, därutöver

skall de ställa tillräckligt med mark till förfogande kostnadsfritt, därutöver skall de svara för administrationen under utbyggnaden, för vidmakthållandet av den elektriska utrustningen, för katastrofberedskapen och för snöröjningen. När man ser med vilket friskt mod kommunerna åtar sig dessa kostnader, och när man samtidigt konstaterar, att de har en utdebitering på 16—17 kronor, lands-tingsskatten inräknad, då börjar man undra hur det egentligen står till i »det fattiga Norrland», som man så ofta hör talas om.

Vid läsandet av denna proposition och det utskottsutlåtande, som föreligger i denna sak, kan vi inte få något annat intryck än att man i detta sammanhang handskas ovanligt vårdslöst med både kommunernas och statens medel.

Vad kan vara den egentliga orsaken till detta? På den frågan får vi heller inget svar, vare sig i propositionen eller i utskottsutlåtandet. För att ändå få riksdagen att gå med på det hela har framförts såsom ett skäl för byggande av dessa flygfält, att det skulle utgöra en betydande hjälp i form av beredskapsarbete för att lätta på sysselsättningsvårigheterna uppe i dessa områden.

Detta är otvivelaktigt ett starkt skäl, som vi förmodligen allesamman är beredda att ta fasta på. Men man måste fråga sig: Är byggande av flygfält den enda möjligheten att skaffa sysselsättning uppe i dessa områden i Norrland? Det tycker jag nog inte. Vi vet, att det inte bara i Norrland utan också i andra delar av vårt land råder en betydande brist på goda vägar. Den arbetskraft, som kan användas för att bygga flygfält, kan enligt min mening precis lika bra användas för att bygga vägar. Om man byggde vägar i stället för att bygga flygfält däruppe, skulle man otvivelaktigt få en bättre användning för pengarna, både statens och kommunernas — i den mån kommunerna bleve engagerade i det hela. Genom att bygga bättre vägar sparar man bl. a. bensin, men genom att bygga flygfält och driva en förlustbringande flygning till och från dessa fält förbrukar man bensin. Man får

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

sålunda inte bara betala bensinkostnaden, utan dessa kommuner får under de närmaste fem åren också betala vardera 70 000 kronor per år för att denna bensin skall användas till mycket ringa nytta.

Vi har ju i det här huset fått många lektioner i sparsamhet, och i den nuvarande situationen har vi otvivelaktigt anledning att se oss litet grand för och tänka på hur vi skall använda pengarna. Vi har då enligt min mening mycket stor anledning att fundera på om vad som här föreslagits är det bästa sättet att använda skattebetalarnas medel, både de som staten får in och de som kommunerna får in. Jag kan inte tycka att det är en klok användning av pengarna. Jag kan inte få i mitt huvud att det i dessa bägge områden finns så många människor som ha så brått om de inte kan resa med tåg till och från Stockholm, som det ju här närmast gäller; från Stockholm finns det ju flygförbindelser vidare åt andra håll. Jag skulle inte tro att dessa människor är så många att det är motiverat att kasta ut dessa 10 miljoner kronor för byggande av flygfälten och att därutöver låta kommunerna dra på sig de kostnader, som hör samman med utnyttjandet av flygplatserna.

Vi måste ju också tänka på att kommunernas förpliktelser beträffande driftbidragen — de 70 000 kronorna — bara varar i fem år. Sedan denna tid har löpt ut uppstår frågan, vem som skall betala kostnaderna i fortsättningen, och jag kan knappast tro att det kan bli kommunerna, eftersom dessa redan nu måste sägas vara ganska skattetyngda och väl näppeligen har råd att fortsätta att bestrida dessa utgifter.

Herr talman! Från denna utgångspunkt har jag kommit fram till att jag måste yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition i detta ärende.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! När jag anslutit mig till den åtskilligt reviderade reservation, som ledamoten av fjärde avdelningen herr

Åkerström har anfört, har jag inte gjort detta i någon större förhoppning om att kunna påverka kammaren att ta en annan ställning än utskottets majoritet har tagit, utan min anslutning till reservationen har närmast avsetts som en protest mot det sätt på vilket de berörda kommunerna har blivit behandlade.

Men innan jag går in på den frågan måste jag verkligen säga några ord med anledning av vad herr Elowsson nyss yttrade. Jag kände inte till att vi hade en sådan framstående norrlandsexpert nere i Kristianstad! Herr Elowsson anser sig mycket väl veta, att flyget exempelvis på örnsköldsviksområdet inte kan bära sig. Herr Elowsson har naturligtvis inte reda på att vi sedan några år tillbaka har en flygplats i närheten av Örnsköldsvik, gemensam med Umeå, att detta är en av de få flygplatser här i landet som verkligen bär sig, som har varit en värdefull tillgång för Linjeflyg, en flygplats där trafiken undan för undan har ökat. Om man jämför månadssiffrorna för detta år och fjolåret finner man att trafiken i det närmaste har fördubblats. Från den synpunkten sett är det alltså klarlagt, i varje fall beträffande örnsköldsviksområdet, att det där finns ett mycket stort behov av en flygplats.

Nu säger herr Elowsson också att kommunerna där uppe med friskt mod har åtagit sig de stora kostnader som det här gäller, och detta gör att han undrar om det finns någon sanning i det gamla talesättet om det fattiga Norrland. Ja, herr Elowsson, vi har i Norrland inte någon större lust att för all framtid vara fattiga, utan vi vill göra vad vi kan för att förbättra villkoren för Norrland. En av förutsättningarna för att man skall kunna nå detta resultat är goda kommunikationer. Vi kan inte vara utan flygfält.

Nu lever herr Elowsson också i den villfarelsen att det här bara gäller att få litet snabbare och bekvämare förbindelser med Stockholm. Men det är inte det viktigaste. Det viktigaste när det gäller flygplatsen — i varje fall för oss i örnsköldsviksområdet — är att vi skall få snabba förbindelser med utlandet för de stora exportindustrier som vi har där

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

uppe. Det är dessas representanter som säger att de absolut behöver flyget. De klarar sig med att åka tåg om de bara skall till Stockholm, men när de skall ut i världen — som många gör varje vecka — är det en utomordentlig fördel för dem att kunna pollettera resgodset på Nordmalings flygplats för att sedan kanske komma fram samma dag's eftermiddag till London och där kunna hämta ut sitt resgod. Och det är ännu viktigare att alla deras utländska kunder kan beställa flygbiljetter direkt till Nordmaling, stiga av där på kvällen, hämta ut sitt resgods och vara klara för underhandlingar morgonen därpå. Det är det viktigaste från vår synpunkt.

Det var ju också därför som vi i örnsköldsviksområdet så konsekvent höll på att vi var fullt tillfredsställda med Nordmalings flygfält. Men sedan kommunikationsdepartementet hade framlagt sitt förslag om byggande av ett flygfält vid Umeå och det därmed blev klart att Nordmalings flygplats skulle nedläggas, kom vi naturligtvis i ett besvärligt läge.

När förslaget om flygfältet vid Umeå behandlades här i kammaren i våras, ansågs även det vara en mycket besvärlig fråga. Herr andre vice talmannen, som då fungerade som ordförande i statsutskottets fjärde avdelning, vittnade inför kammaren om vilka svårigheter man i avdelningen hade haft att ta ställning till frågan om byggandet av ett flygfält i Umeå och nedläggande av Nordmalings flygplats. Genom någon underlig ödet's skickelse ramlade emellertid plötsligt ned hos fjärde avdelningen ett meddelande om att Kungl. Maj:t hade beslutat tillsätta en utredning angående byggande av särskilda flygplatser dels för skellefteåområdet och dels för örnsköldsviksområdet. Avdelningen och statsutskottet fick då möjlighet att komma ur sina bekymmer. Riksdagen beslöt att bygga flygplatsen vid Umeå och sedan väntade man på utredningen angående flygplatsen vid Örnsköldsvik.

Utskottet förklarar i sitt utlåtande, att denna utredning har skett med berömvärd skyndsamhet, vilket jag också kan hålla med om. Men skyndsamheten har

onekligen varit oändligt mycket större då det gällt att genom press tvinga fram ett avtal med kommunerna. Då var det så bråttom att kallelsen måste ske per telefon. Ett par representanter från varje kommun inom det berörda området kallades till sammanträde utan att de hade någon möjlighet att ta några kontakter inom kommunerna eller med varandra. Man hade bara ett par dagar på sig för att inställa sig i Stockholm för förhandlingar med kommunikationsdepartementet. Det var en oerhörd brådska därför att, som det hette, arbetsmarknadsstyrelsen krävde omedelbart besked för att denna anläggning skulle kunna utföras som beredskapsarbete.

Självklart blev det under sådana förhållanden en oerhörd press på kommunerna. Om de inte var beredda att svara ja praktiskt taget omedelbart riskerade de, att flygfältsfrågan för deras del kanske blev vilande i många år framåt. För de kommunalmän, som var med om förhandlingarna med departementet och som i motsats till herr Elowsson är medvetna om hur viktigt det är för dessa delar av Norrland att få ett flygfält, var det naturligtvis svårt att vägra att godkänna det förslag som kommunikationsdepartementet framlade.

Ja, man vägrade faktiskt i första vändningen, ty departementets första bud innebar, att kommunerna skulle betala 75 procent av kostnaderna och dessutom, om jag inte minns fel, 150 000 kronor om året i driftbidrag för all framtid — det var alltså ingen tidsbegränsning i fråga om driftbidraget. Detta bud från departementet kom som en chock för kommunernas representanter. De hade ju i den proposition, som kommunikationsdepartementets chef framlade i våras, läst att meningen var att staten skulle bygga flygfältet med visst bidrag av kommunerna. Men nu framlade man ju från statens sida ett förslag som innebar, att kommunerna skulle svara för bortåt 85 procent av kostnaderna och staten för drygt 15 procent. Detta tyckte man var ett ganska underligt sätt att tala om »visst bidrag från kommunernas sida». Det blir ju, även enligt det förslag som nu före-

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

ligger, kommunerna som bygger flygfältet åt staten med »visst» bidrag från statens sida. Det är för övrigt mig veterligen också första gången som man kräver driftbidrag av kommunerna i samband med anläggande av flygfält.

Herr Elowsson tycks tro, att de andra flygfält, som vi har här i landet, bär sig mycket bra. Om jag inte minns alldeles fel uppgår förlusterna för närvarande på de flygfält som vi har i landet, bland annat nere i herr Elowssons hemtrakter, till ungefär 14 miljoner kronor om året. När det gäller att få till stånd flygfält i det fattiga Norrland, herr Elowsson, anser man det nödvändigt för staten att garderera sig på så sätt att kommunerna däruppe själva skulle svara för eventuella driftförluster!

Herr talman! Jag anser att denna fråga av departementet har behandlats på ett mycket egendomligt sätt. Vi hade i min hemtrakt invagat oss i den föreställningen, att när riksdagen berövade oss ett flygfält som vi redan hade, var det också riksdagens och statens skyldighet att se till att vi fick ett annat flygfält i stället. Men nu har det ju blivit så, att kommunerna får se till att staten får ett annat flygfält i stället för det som lagts ned, bara därför att man från statens sida ansett det nödvändigt att bygga ett flygfält vid Umeå.

I departementschefens uttalande i samband med propositionen i våras lämnades en redogörelse för avtalen beträffande Jönköping, Kiruna och Umeå. Av dem framgick att bidragen från kommunernas sida rörde sig om ungefär 50 procent; staten och kommunerna satsade alltså hälften var. Men för att göra det litet lättare att svälja den här nya historien har man uppfunnit någonting som man kallar stamlinjeflygfält. Man har plötsligt upptäckt att t. ex. umeåområdet är mycket lämpligt för ett stamlinjeflygfält, medan däremot örnsköldsviksområdet — varifrån det större antalet passagerare kom under den tid vi hade flygfältet i Nordmaling — anses behöva endast ett lokalt flygfält. Jag kan i det stycket hålla med herr Elowsson om att det avgörande när man anlägger ett

flygfält borde vara trafikunderlaget, inte en del andra förhållanden. Hade den synpunkten fått vara avgörande i våras och även nu, skulle man givetvis ha betraktat ett flygfält i örnsköldsviksområdet som mest angeläget.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort gemåle:

Herr talman! I början av sitt anförande sökte herr Andersson gendriva mig genom att framhålla att det flygfält, som man tidigare haft tillsammans med Umeå, hade varit ett av de få flygfält som verkligen burit sig. Men det har ju inte med denna sak att göra — när man nu delar på fälten blir ju förlusten under de fem närmaste åren enligt propositionen minst 70 000 kronor om året — den siffran kan vi inte komma ifrån, och det är en förlust som kommunen skall betala.

Sedan var det ju rätt intressanta upplysningar herr Andersson lämnade beträffande förhandlingarna med statsverket — man får väl närmast använda den beteckningen — när det gäller dessa flygplatser. Om jag fattade herr Andersson rätt, hade man däruppe fått den uppfattningen att därest man inte gick med på de villkor som bjöds, så riskerade man att inte få någon flygplats vid Örnsköldsvik och kanhända inte heller vid Skellefteå. Frågan är då: Var verkligen inte behovet av en flygplats större än att det berodde på de kommunala insatserna huruvida man skulle få flygfält eller inte? En flygplats skall väl byggas därför att den *behövs*; det kan ju inte få bli avgörande huruvida den ena eller den andra kommunen skall betala en större eller mindre del av kostnaderna. Skall det vara någon mening med saken, måste flygplatsen byggas och förläggas till ett visst område därför att den behövs där, inte av någon annan anledning. Redan detta gör saken ganska underlig, och den har inte blivit mindre underlig genom det anförande herr Andersson höll.

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

Om flygplatserna i södra Sverige går med förlust, herr Andersson, så är jag den förste som tror det. Men skyll inte mig för den saken, det vill jag bara ha sagt! Jag har inte på allra minsta sätt någon andel i det.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp), kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt att flygunderlaget blir betydligt sämre både i umeå- och i örnsköldsviksområdet när vi delar på oss; då vi tillsammans hade flygfält i Nordmaling var flygunderlaget givetvis betydligt större och bättre.

Vi försökte också göra klart inte bara för statsutskottets fjärde avdelning utan också för herr Elowsson och andra ledamöter av första kammaren, att det både ur Örnsköldsviks och ur Umeås synpunkter var fullständigt felaktigt att slopa flygfältet i Nordmaling, som låg mitt emellan de båda städerna och mycket väl kunde betjäna bägge. Men man lade ner detta flygfält bara för att få till stånd ett flygfält i Umeå och sedan tvingas bygga ett annat fält i örnsköldsviksområdet, som var den starkare av de båda parter som utnyttjade flygfältet i Nordmaling. Herr Elowsson måste väl ändå medge att det vore rätt egendomligt när staten beslutar lägga ned Nordmalings flygfält, att det område, som visat sig ha det starkaste behovet av flygfältsförbindelser under den tid flygverksamheten på Nordmaling varit i gång, skulle få vara utan flygfält, medan den andra delen, den med det mindre trafikunderlaget, skulle få ett flygfält. Min uppfattning var också, att om man hade satsat en miljon eller ett par miljoner på Nordmalings flygfält så hade man fått en fullt tillfredsställande lösning av frågan för hela detta område.

Riksdagen beslöt emellertid att man inte skulle handla så förnuftigt, utan att man skulle bygga dels ett flygfält vid Umeå — som påstås komma att kosta 8 miljoner kronor; hur stor den verkliga kostnaden blir vet väl ingen riktigt — och dels ett flygfält för örnsköldsviks-

området, som kommer att kosta drygt 5 miljoner kronor.

Men det är alltså inte vi som har åstadkommit den uppdelningen, utan beslutet har fattats av riksdagen, och då tycker man ju att staten också borde ta konsekvenserna av riksdagens beslut.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag har inte varit i tillfälle att lyssna till herr Axel Anderssons anförande, men jag förstår ungefär på vilket plan det legat — herr Axel Andersson har jämrat sig över den tidsnöd som det här varit fråga om.

Låt mig, herr talman, säga att nog är det rätt underligt att när regeringen lägger fram förslag om att man skall få flygfält i Örnsköldsvik och Skellefteå, så är det representanter från just dessa delar av landet som medverkar till att ställa till svårigheter för att frågan skall få en positiv lösning. Jag måste säga att jag hade väntat bättre av ordföranden i Örnsköldsviks stadsfullmäktige, och jag frågar: »När får man nog däruppe av honom?»

Herr Axel Andersson har sagt, att det hela varit så jäktigt. Jag ber kammaren observera, att när fjärde avdelningen i våras behandlade denna fråga höll inte avdelningen själv på att rymmas i sammanträdeslokalen, därför att representanter för Örnsköldsvik och Skellefteå trängdes om livsrummet för att tala om för alla på fjärde avdelningen, hur angeläget det var att flygfälten kom till stånd och att det skedde snabbt. Man underströk i fjärde avdelningens uttalande angelägenheten av att kommunikationsministern raskade på.

Det har han också gjort, tydligen till herr Axel Anderssons stora besvikelse.

Vi begärde att luffartsstyrelsen skulle komma in med sin utredning och projektering till den 1 oktober 1959, men eftersom arbetsmarknadsstyrelsen var intresserad av att få ta detta jobb, försökte vi pressa luftfartsstyrelsen att komma in tidigare med sina projekteringar för att arbetsmarknadsstyrelsen skulle få möjlighet att sätta i gång med arbetet så

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

tidigt som möjligt under instundande höst. När vi den 15 september fick klart för oss, att det var möjligt att få fram projekteringen före den 1 oktober, ansåg vi att det måste vara i sakens intresse, och framför allt i bygdens, att man så tidigt som möjligt fick till stånd ett resonemang med representanter för de åtta, tio kommunerna däruppe. Den 15 september dagtecknades en kallelse till kommunerna, att deras representanter skulle infinna sig i Stockholm den 21 september 1959 klockan 10.30 i kommunikationsdepartementet, Mynttorget 2, Stockholm — det är bäst att vara fullständig.

Den 21 september skedde alltså det första sammanträffandet med representanter från Örnsköldsvik och andra kommuner. I sammanträdet deltog också herr Axel Andersson. Att han sedan ramlat ut ur bilden är inte departementets fel.

Sedan vi diskuterat frågan fick Örnsköldsvik ett nytt bud den 28 september, alltså sju dagar senare. Under den veckan hade således representanterna möjlighet att fundera på det bud som hade lämnats. Nästa sammanträde i Stockholm hölls den 2 oktober, då vi diskuterade det nya budet med representanterna. Den 7 oktober, fem dagar senare, fick Örnsköldsvik ännu ett nytt bud, och sex dagar därefter, den 13 oktober, lämnade Örnsköldsvik ett protokollutdrag, dvs. ett besked om att man accepterade.

Jag måste säga, ärade kammarledamöter, att när herr Axel Andersson här stiger upp och gör gällande att vi forcerat frågan till oanständighet, är det lindrigt sagt en felaktig historieskrivning. Att vi drev på berodde på att vi ville få fram frågan så snabbt som möjligt för att utnyttja de möjligheter, som arbetsmarknadsstyrelsen kunde ge oss för att få i gång projekten. Jag såg nämligen då inga möjligheter, och jag ser det ännu mindre nu, att över budgeten få pengar för att bygga dessa flygfält.

Det var av denna anledning som vi rasade på. Jag tror att den som vill sakligt bedöma tidsschemat måste säga att det, med hänsyn till de krav man ställde på oss i fråga om att kunna presentera förslaget för arbetsmarknadsstyrelsen,

fyller alla rimliga anspråk. För herr Axel Andersson aldrig vara med om förhandlingar med kortare varsel och en ännu mera sammanträngd tidtabell, så kan han skatta sig lycklig.

Den överenskommelse, som har träffats, är undertecknad av — tror jag — tio kommuner, däribland av Örnsköldsviks stadsfullmäktige, där herr Axel Andersson varit klubbförare och där beslutet togs utan votering och utan att herr Axel Andersson antecknat någon avvikande mening till protokollet. Jag måste säga, att han kommer med sin reservation på fel plats och fel ställe, nämligen i den svenska riksdagen.

Om riksdagen skulle följa reservanternas förslag, betyder det att jag inte ser några möjligheter att nu realisera ett byggande av flygfälten i Örnsköldsvik och Skellefteå. Den »hasning» som man har gjort, från motionen till reservationen, innebär att vi får lov att plocka fram mera pengar, och dessa pengar skall tas någonstans. Jag är inte säker på att arbetsmarknadsstyrelsen är beredd att satsa ytterligare pengar och över budgeten går det inte att få några — och därvidlag hör ju herr Axel Andersson till dem som är alldeles särskilt angelägna om att man skall spara.

Vill man alltså bidra till en lösning av den här frågan i nuläget — och det trodde jag att framför allt representanterna från de nordliga bygderna var intresserade av — finns det bara en väg att gå, över Kungl. Maj:ts proposition.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES,
(fp), kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket man får höra här i livet, som gör en smått förvånad och förbryllad, men när jag får höra statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, hemmahörande i Umeå, fråga mig om vi aldrig får nog där uppe, d. v. s. i Örnsköldsviksområdet, blir jag verkligen förbluffad. Om herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet skulle resa runt i hela Norrland och fråga, var någon-

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

stans folk aldrig blir nöjda utan alltid kräver det mesta, kommer de att svara: I Umeå! Utan minsta tvekan kommer de att svara på det sättet; de kommer aldrig att nämna Örnsköldsvik i det sammanhanget.

Däremot är det, tycker jag, inte alls så märkvärdigt, om jag som stadsfullmäktiges ordförande i Örnsköldsvik, även om jag har varit med på en upp-
görrelse, tillkännager att detta har skett under våldsamma protester. Det kan ju inträffa ibland att man är tvungen att gå med på saker och ting, även om man inte är så särdeles glad över att man är tvingad till det.

Statsrådet lämnade nu här en redogörelse, i vilken han menade att det inte varit någon forcering utan att representanterna haft verkligt god tid på sig. Han talade om att den 15 september skickades det ut en kallelse från departementet. Den gick, antar jag, till länsstyrelsen, och sedan fick länsstyrelsen sammankalla folk från de berörda tio kommunerna, så att de den 21 september, alltså sex dagar senare, skulle kunna vara i kanslihuset — vid den långa och fina adress som statsrådet anförde.

Alltså: på sex dagar skulle ett brev gå från Stockholm till länsstyrelsen, och länsstyrelsen skulle kalla de här människorna, som ju i alla fall först måste samlas och tala litet grand om vad som förestod, eftersom de ju inte varit i tillfälle att göra det tidigare. Så träffades representanterna i Stockholm och fick ett chockbud från departementet, och sedan fick de resa hem. Den 28 september, alltså efter ytterligare en vecka, skulle de vara vid samma fina adress en gång till, beredda att acceptera vad departementet föreslog.

Jag menar att det verkligen är forcering, när kommunernas representanter behandlas på det sättet. De blev ju tvingade att ta ställning till en fråga innan de haft någon möjlighet att sammankalla kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige. Det blir några få, som får ta på sitt ansvar att ge ett besked utan att veta, vad de beslutande församlingarna i deras kommuner tänker och tycker.

Talaren avbröts här av herr talman-
nen, som påpekade, att den i § 12 mom.
2 av kammarens ordningsstadga be-
stämda tiden för kort genmäle nu vore
av talaren överskriden.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag vet inte varifrån herr Axel Andersson har fått uppgiften att kallelsen gick över länsstyrelsen. Jag har kallelsen här i min hand och den avslutas med följande fras: »Eder kommun inbjudes härmed att vara representerad vid detta sammanträde.»

Kallelserna gick alltså direkt till kommunerna. Jag vet emellertid att landshövdingen hade tagit ett eget initiativ för att samla representanterna, så att de skulle kunna komma överens om att uppträda på en enad front. Detta är emellertid en helt annan sak, som kommunikationsdepartementet inte har någonting med att göra.

Jag vill vidare nämna, att före den 15 september hade statssekreterare Hörjel telefonsamtal med i varje fall en del av kommunerna där uppe och förvarnade dem om att förhandlingarna skulle komma.

Herr Axel Andersson frågar nu, om jag tycker att det är helt i sin ordning att man får förhandla under så kort tid som här har skett. Jag svarar, att med hänsyn till föreliggande omständigheter, med hänsyn till önskvärdheten av att få fram en överenskommelse så snabbt som möjligt, var vi tvingade att arbeta efter den här tidtabellen. Jag har också frågat mina medarbetare i departementet, om det var någon av förhandlarna som klagade över att så kort tid stod till förfogande, men de har inte kunnat påminna sig att någon klagade över den saken, ty kommunernas representanter var tydligen också intresserade av att få en överenskommelse till stånd så snart som möjligt.

Jag måste ha uttryckt mig alldeles väldigt illa, om herr Andersson uppfattade min fråga, om man aldrig »får nog» i Örnsköldsvik, på det sättet att jag frågade om människorna där inte får nog av det ena och det andra. Jag undrade

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

bara, om de ändå inte har fått nog av en viss herres vinglerier?

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Jag måste, herr talman, säga att jag tycker mig ha anledning att konstatera att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet inte bör ta ordet »vingleri» i sin mun i detta sammanhang. Om man som jag haft tillfälle att följa den här frågan, får man väl säga att det sällan har förekommit så mycket vinglerier som i den.

Den nu aktuella utredning, som herr statsrådet har tillsatt när det gäller de här områdenas förseende med flygfält, är inte den första. Han hade tillsatt en annan utredning, som i lämplig tid var klar med att ordna flygfältet vid Umeå. Den utredningen besökte också örnsköldsviksområdet och trollade fram en flygplats där på någonting som heter nötblandet. Men när herr statsrådets andra utredning, den som han nu åberopar, kom dit misstänker jag att den undrade vad det var för något mystiskt som hade inträffat, när man kunde anvisa ett sådant område som plats för ett blivande flygfält — ett bergsområde med myrar. Den utredningen konstaterade omedelbart att området var fullständigt odugligt som flygfält, och i stället föreslogs ett område som enligt vad vi redan för 20 år sedan hade gjort klart var mycket lämpligt för ett flygfält. Den gången behövdes alltså inget vingleri från departementets sida, utan det fick lösningen till skänks av den gamla flygplatsutredningen som hade verkat uppe i våra trakter.

Herr statsrådet tyckte att vi skulle vara glada över att vi i alla fall hade nästan 14 dagar på oss för att fundera på förslaget. Men det är väl ändå rätt självklart att när det gäller ett beslut, som innebär att de berörda kommunerna skulle bli tvungna att höja skatten med minst 2 kronor för att kunna klara den utgift som det var fråga om, så behövs kommunerna litet större möjligheter att penetrera frågan innan de av-

ger ett svar. Herr statsrådet sade att det inte uttalades något missnöje av dem som var med och förhandlade. Jag var med vid det första tillfället, och nog har jag ett minne av att det knorrades en del över den korta tiden. Och det är ju också alldeles självklart att man måste göra det.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Efter det replikskifte som här har förekommit finns det ingen anledning för mig att gå in på någon längre utläggning rörande den föreliggande frågan. Jag skulle i stort sett kunna nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Det finns emellertid några punkter som jag skulle vilja uppehålla mig vid. Jag syftar då bl. a. på herr Elowssons inlägg, i vilket han framhöll att byggandet av flygfält och trafikflygets ekonomiska förutsättningar i övrigt var mindre goda om inte stat och kommuner höll detsamma under armarna. Jag skulle endast i fråga om dessa anmärkningar vilja framhålla att då statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet nu befinner sig i kammaren han säkert kan lämna herr Elowsson önskvärda upplysningar i dessa hänseenden.

Herr Elowsson var vidare tveksam om huruvida det förelåg behov av de flygplatser som här har aktualiserats. Herr Axel Andersson har tidigare belyst det historiska skeendet på detta område, och vad han sagt är väl i stort sett tillräckligt. Jag vill bara verifiera vad både herr Axel Andersson och herr statsrådet framhållit om intresset för dessa flygplatser. Sålunda vill jag erinra om att när vi i statsutskottets fjärde avdelning i våras behandlade denna fråga och mottog uppvaktningar av de kommunala myndigheterna och näringslivets män i dessa trakter, så blev vi faktiskt övertygade om att ett stort behov av flygfält föreligger och att detta behov behövde täckas snart, om man skulle kunna undgå en framför allt för kommunerna där uppe nedslående utveckling.

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

Industriens män hävdade nämligen bl. a., att om det inte kunde upprättas goda flygförbindelser i stället för den vid Nordmaling till indragning föreslagna, måste man ta under övervägande att flytta i varje fall en del av sin affärsverksamhet från Norrland till Stockholm, och det skulle ju vara en utveckling som sannerligen inte kan betraktas som önskvärd.

Allt detta gjorde ju att statsutskottet skrev mycket positivt — statsrådet var nyss inne på den saken — och understök för sin del angelägenheten av att den beslutade utredningen genomfördes med största skyndsamhet och att den erforderliga planeringen m. m. bedrevs i sådan takt att ifrågavarande anläggningsobjekt kunde stå till förfogande som beredskapsföretag därest sysselsättningssvårigheterna inom berörda landsdelar skulle kvardröja. Utskottet förut-satte vidare att det förslag vartill utredningen komme att föranleda utan dröjsmål skulle underställas riksdagen.

Vi har därför i utlåtandet uttalat vår tillfredsställelse med departementschefen, som verkligen snabbt har effektuerat riksdagens beslut. Jag tror att statsrådet gjorde herr Axel Andersson en liten orättvisa, då han sade att denne var av annan mening därvidlag. Så är det faktiskt inte, ty i reservationen står det tydligt att statsrådet har handlat »berömvärt snabbt», vilket kanske innebär ännu en grad högre beröm än det utskottet givit uttryck för.

Jag vill sedan bara säga några ord om utskottets behandling av den föreliggande motionen. Motionen rör, som här tidigare belysts, en överenskommelse, som träffats efter förhandlingar mellan Kungl. Maj:t och de kommuner som är beroende av dessa flygplatser uppe i norr. Vi har inte från utskottets sida ansett oss kunna fingra på denna överenskommelse. Riksdagen brukar ju enligt sin praxis inte ändra på en uppgörelse, som träffats mellan staten och andra intressenter, utan när ett avtal slutits bör man å ömse håll stå för detsamma. Utskottet har därför faktiskt inte gjort annat än »välsignal» avtalet i förlitande på

att kommunerna själva vet vad de gett sig in på. Är det något fel på uppgörelsen som sådan, må man tvätta den byken på det lokala planet, där den hör hemma.

Jag vill också understryka vad utskottet avslutningsvis anfört: »Utskottet, som således avstyrker bifall till motionen i fråga, har därvid särskilt beaktat de fördelar i olika hänseenden för närmast berörda kommuner förläggningen av flygplatser till respektive orter innebär, vilka fördelar f. ö. främst torde ha motiverat intressenternas beredvillighet att ikläda sig de åtagna förpliktelsena.» Det är utskottets motivering för sitt ställningstagande i denna sak.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES,
(fp) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av vad herr andre vice talmannen nyss sade angående den berömvärda snabbhet med vilken utredningen hade färdigställts, vill jag påpeka, att jag för min del förklarade att denna snabbhet överträffades av den snabbhet man krävde när det gällde för kommunerna att ta ställning till frågan. Det var så jag framställde saken.

Jag kan till sist, herr talman, inte underlåta att erinra om den avslutning, som statsrådet använde sig av vid debatten i våras, då han förklarade, att när nu Örnsköldsvik kommer att få sitt flygfält, så blir det inte tack vare herr Andersson utan trots herr Andersson. Jag vill begagna detta tillfälle att konstatera, att när nu örnsköldsviksområdet får sitt flygfält, blir det varken tack vare eller trots herr kommunikationsministern, utan det blir tack vare kommunerna där uppe, som kommer att bygga flygfältet.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag måste säga att den avslutande sats, som jag använde mig av i fjol, bara om möjligt har blivit ännu mera sann under sommarvärmen i år.

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

Men, herr talman, det var en annan sak jag skulle vilja påpeka för kammarens ärade ledamöter. Herr Andersson säger, när jag framhåller att han klubbade detta beslut, att han gjorde det under något som liknade tysta protester och att han därför anser sig kunna springa omkring på vilket grönbete som helst, när han kommer till riksdagen. Men, ärade kammarledamöter, vad är det för förhandlingsmoral, som man då tillämpar?

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kanske får erinra herr statsrådet om ett gammalt västerbottniskt ordspråk, som han tydligen gärna själv tillämpar då det gäller Umeå. Det är ett ordspråk som säger: »När jag har fått det jag vill ha och väl upp det, och andra fått vad de vill ha och nätt upp det, då är jag nöjd.» Ett sådant resonemang har ju faktiskt förekommit i denna sak.

Jag har, trots att jag är född i Umeå, resonerat som så, när jag anslöt mig till denna reservation, att det var nödvändigt för oss i Örnsköldsvik att bestämra oss, så att vi inte kom bort bland de andra kommuner, som redan låg i startgroparna, beredda att försöka få flygfält för sin del. Vid förhandlingarna med kommunikationsdepartementet fick vi veta, att det fanns en hel rad sådana kommuner. Nu måste alla dessa kommuner räkna med de andra och hårdare villkor som har införts i samband med att två norrlandsområden skall få flygfält.

Herr SVEDBERRG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet efter att ha lyssnat till den argumentation som herr Nils Elowsson anförde som motivering för sitt yrkande om avslag på utskottsmajoritetens hemställan. Jag fick närmast den uppfattningen av herr Elowssons resonemang, att flygfältens placering i detta land inte hade ett så stort intresse, att man från riksdagens

sida nu skulle vara med om en placering av två civilflygfält i övre Norrland.

Jag var ombud för min hemkommun vid de underhandlingar som fördes på kommunikationsdepartementet. Vid dessa förhandlingar var utom departementet även arbetsmarknadsstyrelsen och luftfartsstyrelsen representerade. Min hemkommun var ingalunda den som kommer att inrymma det flygfält i Västerbottens norra länsdel som det här är frågan om, utan vår kommun ligger i periferien, men jag vill försäkra för riksdagens ärade ledamöter, att man både i kommunalnämnden och i kommunalfullmäktige var fullständigt enig om betydelsen av ett flygfält i Västerbottens norra länsdel, även om övervägande delen av kommunalfullmäktige och kommunalnämnden hade den uppfattningen, att kommunens insats och påverkan för ett snabbt förverkligande av flygfältsprojektet ingalunda skulle ge möjlighet för det stora flertalet av befolkningen inom kommunen att utnyttja civilflyget, emedan flygpriserna för närvarande är så höga, att de lägre inkomstgrupperna ej har råd att flyga.

Kommunens representation såg tillkomsten av flygfältet på ett helt annat sätt. Man ser den stora glesbebyggelse som finnes. Man ser de förbättringar i kommunikationsväsendet som ett civilflygfält skulle innebära för det näringsliv som nu finns. Möjligen skulle flygfältet också utgöra ett plusvärde för att sporra fram nya näringsgrenar, så att vi möjligen skulle kunna få en hel förädlingsindustri, som på ett bättre sätt än hittills skulle kunna ge försörjning för den ungdom som vi nu efter skolning och yrkesutbildning levererar till södra Sverige. Det är miljoner i värden som nu flyter ut från kommunerna i övre Norrland. Jag försäkrar för kammarens ärade ledamöter, att detta intresse inte bara gäller min hemkommun, som ligger vid kusten, utan dessa intressen sträckte sig långt in i lappmarken, ända upp i Malå kommun.

Det är klart att man kan säga som herr Axel Andersson: Här borde staten ha medverkat på ett mera omfattande sätt. Man kan ta exempel av de orter i landet

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

som genom militära flygfälts placeringar kan utnyttja dessa som civilflygfält. Jag kan nämna Malmö stad i söder och Kiruna i norr, men det finns många fler städer i detta land som på samma sätt kan utnyttja militärflygfälten. Man kan från de norrländska kommunernas sida säga: Hur mycket satsar dessa orter i driftkostnader och i insatser för flygfältens byggande? Men det är inte den frågan som man skall diskutera i dag, utan man skall se frågan från den synpunkten: Var det nödvändigt att forcera fram flygfältsbyggena? På den frågan svarar jag obetingat ja. Varför? Jo, med den arbetslöshet vi hade föregående vinter och föregående år inom de norrländska skogskommunerna och med svårigheten att kunna placera den överåriga arbetskraft, som möjligen kan placeras i ett statligt beredskapsföretag, är flygfältsbyggena ett önskvärt tillskott. Min egen hemkommun, som tillsammans med landstingets skatteuttag har en utdebitering på nära 19 kronor per bevilningskrona, var enhälligt med om att satsa ett visst belopp för att delta i byggandet av norra länsdelens flygfält. Jag tycker att vi närmast har anledning att ge en blomma till Kungl. Maj:ts regering, som så snabbt har funnit möjligheter att forcera fram dessa flygfältsbyggen.

Även om man, när man skulle vara med och betala växeln för fullföljandet av de stora flygfältsbyggena, försökte få den statliga insatsen till Umeå uppdelad på två flygfält, ett i södra länsdelen av Västerbottens län och ett i den norra, så tror jag att den utgången skulle ha varit olycklig. Umeåfältet är nämligen ett storflygfält, som möjligen i framtiden kan samla ihop de resenärer som slussas dit från de övriga flygfälten. I Norrland finns intresse för denna kommunikationsled. Vi väckte ett förslag om att vi skulle få ett helikopterflyg i räddningstjänsten för de sämst belägna bygderna, och vi är glada över att detta snart kommer till, men jag tror att det är viktigt både för kommunerna och riksdagen att man inser nödvändigheten av att stödja förslaget om flygfältet i övre Norrland, om vi inom det norrländska näringslivet

skall kunna räkna med en större förståelse för industriens lokalisering. Frågan om åldringsvården inom de norrländska kommunerna är mycket besvärlig, och vi känner alla till att man fostrar ungdomen till dess att den är arbetsduglig — sedan måste den vända hemkommunen ryggen, då det där inte finns några utkomstmöjligheter för den. Om flygfältets tillkomst innebär att industrien får ett säkrare fotfäste i Norrland och intresset härför kan sporras, då är detta en välplacerad insats från samhällets sida. Jag tycker att det är mycket värdefullt att kommunikationsdepartementet har kunnat uppfylla det löfte det här gäller så snabbt som nu skett, i synnerhet när vi är medvetna om de små möjligheter som funnits för finansdepartementet att gå med på ett större bidrag till byggnadskostnaderna än som beslutats i samband med de kommunala överenskommelserna.

Herr talman! Jag vill sluta mitt anförande med att yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna sak.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag beklagar djupt att det uppstått strid här i kammaren om denna fråga. Det slumpade sig så, att jag var ordförande i den delegation, som underhandlade med kommunikationsdepartementet när det gällde örnsköldsviksregionen. Jag anser mig därför skyldig att nämna något om den underhandlingen. Men innan jag kommer in på detta problem, måste jag erinra om bakgrunden till det hela.

År 1948 träffades ett avtal mellan Umeå stad och staten angående flygfältet i Umeå. Det kanske inte är värt att tala om den snö som föll i fjol och ännu mindre om den snö som föll år 1948, men faktum är att Umeå stad hade ett avtal, som var mycket förmånligt och som staten inte kunde bryta. Det är bakgrunden till det hela. På grund av detta avtal kunde man inte gå ifrån Umeå och samsas om Nordmaling. Hade man kunnat göra det, hade såväl örnsköldsviksregionen som umeåregionen fått klara sig

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

med nordmalingsflygfältet efter vissa förbättringar. Men nu kunde detta inte ske, och då vet jag att frågan kom i ett helt annat läge. När vi i våras beslöt om umeåflygfältet, skedde detta efter moget övervägande i statsutskottet och dess fjärde avdelning. Vi hade studerat detta avtal och ansåg, att även om man hade önskat bryta avtalet, kunde detta inte ske. Det är själva grunden för den vidare utvecklingen av detta problem.

I statsutskottet var vi då några ledamöter som föreslog att vi, när vi gick med på umåflygfältet, skulle utforma skrivningen på ett sådant sätt, att Kungl. Maj:t skulle överväga möjligheterna att ordna flygförbindelserna även med skellefteåregionen och örnsköldsviksregionen. Jag får säga för egen del — och jag tror att jag kan tala å mångas vägnar — att vi blev glatt överraskade, när det visade sig att man inom kommunikationsdepartementet så snabbt hade kunnat effektuera den önskan som statsutskottet framfört. Inom de olika kommunerna fick vi då en skriftlig inbjudan från kommunikationsdepartementet att överlägga om saken, men därutöver fick vi en förhandspåringning från länsstyrelsen om att man där önskade ett sammanträde med kommunerna, innan vi reste ned till Stockholm, för att i någon mån informera oss om de problem som här förelåg. Efter detta informationsmöte i hemorten reste vi ned hit till Stockholm och vi i denna underhandlingsdelegation framhöll då att vi ansåg att det bud, som vi då fick — staten skulle betala i runt tal 25 procent och kommunerna 75 procent av den direkta byggnadskostnaden och vissa andra saker — fordrade väl mycket av kommunerna. Vid mötet fanns företrädare för arbetsmarknadsstyrelsen, och vi erinrade om att i vanliga fall, när det gäller ett arbete som anordnas av arbetsmarknadsstyrelsen, brukar inte kommunerna behöva hålla så stor procent. Det var en mycket lugn och saklig överläggning, och jag vill säga att statssekreterare Hörjel — som ledde överläggningen — skötte det hela på ett utomordentligt bra sätt i varje fall enligt min uppfattning. Vi fick då

de sakliga uppgifter, som behövdes för att vi skulle kunna ha nya överläggningar inom våra kommuner. Men vad som för mig var det viktigaste var den uppgift som lämnades av statssekreteraren och som löd ungefär så här: »Vi har i departementet inga möjligheter att få mera pengar över budgeten, utan det här är det enda sätt på vilket vi kunnat föra fram det hela för att dessa regionflygfält såväl i Skellefteå som i Örnsköldsvik skall kunna komma till stånd.» Jag tror att det är nödvändigt att komma ihåg den detaljen.

Delegationen reste då hem för att fundera vidare och kom tillbaka efter drygt en vecka. Jag vill fästa upmärksamheten på att det då bara gällde om vi ville ha ett flygfält eller inte. Så enkel var saken, om man nu kan säga att det gällde en enkel sak för respektive kommuner. Men sådant var läget. Efter vissa eftergifter från statens sida, avseende dels procentsatsen och dels vissa detaljer, kunde kommunerna komma överens om att försöka få till stånd detta flygfält.

Herr talman! Detta är en riktig historieskrivning av vad som försiggått, och jag tycker att det var nödvändigt att lägga fram den här i kammaren.

Det är ju alldeles uppenbart att jag och andra kommunalmän varit i ett besvärligt läge. Å ena sidan skall vi bevaka kommunernas intressen. Å andra sidan måste vi ju försöka förstå det läge, som hela frågan befann sig i ur statens synpunkt. Det var naturligtvis inte någon lätt uppgift.

Härutöver skulle jag, herr talman, vilja berätta om en liten sak. För ett par tre veckor sedan företog statsutskottets fjärde avdelning en resa i Schweiz just för att studera flygplatser. Jag hade också nöjet att vara med. Vad som då frapperade mig var följande. Inte minst i denna kammare har vi fått höra att Schweiz skötes på ett utomordentligt sätt ur ekonomiska synpunkter. Jag har ingen anledning att betvivla det. Jag skulle tro att landet på vissa områden kanske ligger före oss, under det att det på andra områden ligger väsentligt efter oss. Men vad som för vår del var intressant var

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

att vi fick reda på att förbundsregeringen i Schweiz lämnar samma bidragsprocent som den svenska staten här. Kantoner och kommuner får sedan bidra med resten, precis som skulle ske enligt föreliggande förslag, då landstingen och kommunerna får bidraga med resten. Jag tycker att detta var en intressant uppgift, som i varje fall jag inte kände till tidigare.

Om jag bara skulle tala som kommunalman, skulle jag uppenbarligen anse att kommunerna har fått betala för mycket, men när jag vet att om vi kommer med ytterligare krav på detta område så får vi inte något flygfält, ställs jag, herr talman, inför det ansvarsfulla avgörandet: Vill jag ha flygfältet? Då måste jag gå med på vad statsutskottet här har föreslagit. Vill jag inte ha flygfältet, kommer ju frågan i ett helt annat läge. Då skulle jag som kommunalman vid underhandlingarna ha sagt, att detta kan vi inte gå med på. Punkt och slut. Det hade väl varit korrekt.

När frågan nu befinner sig i detta läge, beklagar jag den strid som har uppstått här i kammaren, ty jag vill erinra om att det inte bara gäller att bygga ett flygfält. Man måste också se till att flygfältet kan något så när bära sig i framtiden, och för att vi skall kunna komma dithän behövs nog att alla goda krafter samverka.

Jag skall, herr talman, inte ytterligare förlänga debatten utan nöjer mig med att yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! Den springande punkten i denna debatt tycks vara frågan hur kostnaderna skall fördelas. Kungl. Maj:t och statsutskottet har föreslagit att de berörda kommunerna skall bidraga med 65 procent. Reservanterna har ansett denna fördelning vara oskäligen och funnit 55 procent vara tillräckligt. Hur är det nu med dessa ting? Ett flygfält är ju inte bara en fråga för en stad och närliggande kommuner utan utgör ofta ett

länsintresse. Så är det i varje fall i Västerbotten. I Västerbotten har man byggt ut sjukvården på så sätt att vi har ett stort lasarett i Umeå och ett lasarett i Skellefteå, för vilka landstinget är huvudman. Västerbottningarna är emellertid spridda över ett mycket stort geografiskt område. Landstinget sammanträdde i oktober och behandlade frågan om anslag till flygfältet i Skellefteå. Landstinget beslöt då enhälligt att anvisa 500 000 kronor till skellefteåflygfältet. Vad betyder det? Jo, flygfältet är beräknat att kosta 5 miljoner kronor och 500 000 kronor är 10 procent av detta belopp. Det betyder med andra ord, att när man i denna debatt talar om att skellefteområdet skall bidraga med 65 procent, är det inte alldeles korrekt. Det förhåller sig i stället så att skellefteåfältet kommer att byggas med bidrag från berörda kommuner med 55 procent, landstinget bidrar med 10 procent och staten med 35 procent. Vad herr Axel Johannes Andersson anfört beträffande västerbottenflygfältet är alltså inte riktigt.

Jag föreställer mig att herr Axel Johannes Andersson har ett visst inflytande i Västernorrland. Han kan ju tala med herr Gillström m. fl. och be dem att ett annat år ordna så att man får samma belopp av Västernorrlands läns landsting. Då kanske han får dessa 500 000 kronor, så att kommunerna bara behöver betala 55 procent av örnsköldsviksfältet.

Man kan ju säga, att kommunerna som ligger intill flygfältet ändå måste bidra till landstingsskatten. Ja, det är sant, men det är dock en ringa del av det totala belopp som det här är fråga om.

Jag konstaterar alltså, att denna debatt för Västerbottens vidkommande är något av en tvist om påvens skägg. Ett bifall till Kungl. Maj:ts och statsutskottets förslag betyder 55 procent för de berörda kommunerna, då Västerbottens läns landsting redan har beviljat ett bidrag på 10 procent eller en halv miljon kronor.

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad herr Sörlin här sist nämnde får jag meddela att Västernorrlands läns landsting har en något annorlunda inställning till dessa frågor än vad Västerbottens läns landsting har. Vårt landsting anser att kommunikationerna är någonting som staten skall sköta om. Det är inte landstingens uppgift. Landstinget menar att det en gång för alla har gjort sig av med denna uppgift. Det skall koncentrera sig på de uppgifter, som egentligen åligger landstinget. Landstinget har dock gjort en liten avvikelse, då det beslöt bevilja 100 000 kronor till upprustning av flygfältet Midlanda. Det är därför möjligt att vi kan räkna med ett lika stort bidrag, alltså på 100 000 kronor, till det blivande flygfältet i Örnsköldsvik, men längre kan vi inte sträcka oss.

Herr Sörlin räknar väl litet fel, när han talar om att landstingens andel svarar mot 10 procent av kostnaderna. Han glömmer då bort att kommunerna dessutom skall tillhandahålla marken. Om jag inte minns fel uppskattar man markkostnaderna då det gäller umeåfältet till 1,9 miljoner kronor, vilket alltså ligger utanför byggnadskostnaderna. Tillhandahållandet av mark till vårt flygfält beräknas kosta 500 000 å 600 000 kronor. Därtill kommer att vi skall svara för 65 procent av anläggningskostnaderna samt vissa andra kostnader som uppkommer i samband med byggandet av fältet. För vår del, herr Sörlin, kan det i varje fall inte bli fråga om något 10-procentigt bidrag. Det blir det inte ifrån Västerbottens och ännu mindre från Västernorrlands läns landsting.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! I detta fall förefaller enighet råda om att det här gäller flygfält av hög angelägenhetsgrad. Den saken torde vi vara eniga om i kommunerna och i länen, och jag förmodar att kommunikationsministern också är enig med oss på den punkten.

Jag är i den lyckliga belägenheten att

inte ha behövt delta i de förhandlingar som förts mellan respektive kommuner och staten i denna fråga. Jag vet inte vad som förekommit vid dessa underhandlingar, men med den kännedom jag har om kommunikationsministerns milda väsen tror jag i varje fall inte att han tillgripit tredje graden vid förhandlingarna. Vi torde dock inte kunna komma ifrån, att parterna befunnit sig i ett tvångsläge. Detta bestyrktes av herr Näsströms yttrande, att kommunerna hade att ta ställning till huruvida de ville ha ett flygfält eller inte; detta måste innebära, att kommunerna inte kunde annat än gå med på de villkor som blivit uppställda.

Jag är medveten om, att när ett avtal av denna art träffats, är det också meningen att det skall respekteras, men när jag här biträtt reservationsyrkandet, har jag gjort det utifrån den principiella fråga som man här enligt min uppfattning måste ställa: Kan det anses rimligt att staten, när det gäller flygplatser av den höga angelägenhetsgrad som vi är överens om att det här gäller, inte bidrar i högre grad än vad här blir fallet? Jag måste för min personliga del svara, att det hade varit rimligt att staten bidragit med en högre procent.

Det är kanske riktigt, som herr Sörlin sagt att bidragsprocenten kommer att stanna på 55 eller 60 procent för kommunerna — jag skulle tro att det blir minst 60 procent med hänsyn till markkostnaden — men de samlade kostnaderna för Västerbottens län beträffande skellefteå-flygfältet måste i alla fall bli vad som här sagts, och det är väl ändå inte alldeles likgiltigt för oss, som representerar Västerbotten, vilken part det är som betalar huvuddelen av kostnaderna. Det är ifrån dessa rent principiella utgångspunkter som jag, herr talman, har ansett mig böra biträda reservationen. När vi står i den situationen, att Västerbottens län och vissa av dessa kommuner kommer att svara för huvudparten av kostnaderna för byggandet av detta flygfält och dessutom i viss mån också bidrar till driftkostnaderna, då finner jag det förvånande att herr kommunikationsminis-

Ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik
 tern med emfas ställer den retoriska frågan: Blir de aldrig nöjda där uppe?

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! I anledning av herr Jacobssons yttrande vill jag erinra om att underhållningsdelegerade var fullt på det klara med att om vi vill ha ett flygfält nu, får det bli med den här lösningen. Jag vill inte säga att det i annat fall aldrig skulle bli något flygfält, men det skulle ha varit fullständigt ovisst hur lång tid det skulle ta innan frågan kunde tas upp igen.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag har en gång tidigare förklarat vad jag avsåg med mitt yttrande. Det var inte alls det som herr Jacobsson var inne på allra sist. Det skulle aldrig falla mig in att över huvud taget ställa en sådan fråga. Herr Jacobsson känner mig illa, om han går omkring med sådana misstankar, utan det var väl på grund av missförstånd som herr Jacobsson föll tillbaka på min direkta replik till herr Axel Johannes Andersson om hans vinglerier.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr Andersson, Axel Johannes, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr Elowsson, Nils, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition skulle avslås. Sistnämnda yrkande, anförde herr talmannen, finge anses innebära, att riksdagen skulle avstyrka, att ifrågavarande flygplatser anlades.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Elowsson, Nils, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upp tog vartdera av de båda återstående yr-

kandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Axel Johannes Anderssons yrkande.

Herr Elowsson, Nils, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 184 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det av herr Nils Elowsson under överläggningen ställda yrkandet, att riksdagen måtte avstyrka, att ifrågavarande flygplatser anläggas.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Elowsson, Nils, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 17.

Därjämte hade 60 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 184, röstar

Om utfärdande av bruttolönetabeller för de statsanställda

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 185, i anledning av väckta motioner angående kompensationsen till statstjänstemännen för inbetalda folkpensionsavgifter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om utfärdande av bruttolönetabeller för de statsanställda

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 186, i anledning av väckt motion om utfärdande av bruttolönetabeller för de statsanställda.

I en inom andra kammaren av herr *Onsjö* väckt motion (II: 35) hade hemställts, att riksdagen måtte anhänga hos Kungl. Maj:t om utfärdande av bruttolönetabeller för de statsanställda i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 35 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Pålsson*, *Thorsten Larsson*, *Skoglund* i Dovers-torp, *Rubbestad*, *Staxäng*, *Nilsson* i Göingegården och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 35, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført.

I det av reservanterna förordade yttrandet hade bland annat anförts, att det, såsom i motionen påpekats, onekligen framstode som en brist — särskilt vid jämförelser med lönerna på den enskilda sektorn av arbetsmarknaden — att de statsanställdas bruttolöner icke funnes närmare preciserade. Enligt reservanternas mening skulle därför ett klarläggande av denna fråga vara av intresse.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp):

Herr talman! Jag ber att helt kort få yrka bifall till den av fröken *Andersson* m. fl. avgivna reservationen.

Herr **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Då reservanternas talesman inte ansåg sig ha anledning att utveckla denna fråga närmare, skall inte heller jag ta kammarens tid i anspråk med något längre anförande.

Jag vill dock erinra om att efter hand som den nya tilläggs pensioneringen träder i kraft och ju mer arbetsgivarna år efter år kommer att få avstå i form av avgifter till denna pensionering, desto mindre kommer också intresset att bli att försöka klara ut vad som kan vara skillnaden mellan den bruttolön som statstjänarna respektive enskilda arbetstagare uppbär. Man kommer nämligen så småningom att få samma förhållande på den enskilda arbetsmarknaden som nu föreligger när det gäller de statsanställda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. administrationen av den allmänna varuskatten**Ang. särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor**

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1959/60 till särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 171 framlagda förslag, i den del propositionen behandlats av statsutskottet, ävensom med avslag å motionerna I: 605, av herr Torsten Andersson m. fl., och II: 719, av herr Hedlund m. fl., I: 607, av herrar Per-Olof Hanson och Söderquist, och II: 717, av herrar Wedén och Gustafsson i Skellefteå, samt I: 535, av herr Ewerlöf m. fl., och II: 649, av herr Hjalmarson m. fl., förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, till Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1959/60 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor;

II. avslå i motionerna I: 605 och II: 719 framställt yrkande om utredning;

III. avslå i motionerna I: 607 och II: 717 framställt yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t.

Vid utlåtandet hade reservation utan angiven mening anmälts av fröken *Andersson*, herrar *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Malmborg*, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Hjalmarson*.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Vid detta utlåtande är fogad en blank reservation.

Det anslag, som det nu är fråga om, är ju en följd av ett redan fattat beslut. Med vår blanka reservation vill vi endast understryka, att vi står kvar på den ståndpunkt som vi har haft tidigare.

Jag ämnar alltså, herr talman, inte ställa något yrkande.

Ang. administrationen av den allmänna varuskatten

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän varuskatt m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 162 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 9 oktober 1959, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade författningsförslag ävensom att med godkännande av de riktlinjer för administrationen av den allmänna varuskatten, vilka förordats i propositionen, bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga de ändringar i de för riksskattenämnden, överståthållarämbetet och länsstyrelserna gällande personalförteckningarna ävensom medgiva de personalförstärkningar i övrigt hos nämnda myndigheter som följde av det i propositionen anförda; samt medgiva, att den i avlöningsstaten för riksskattenämnden upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal finge för budgetåret 1959/60 överskridas med högst 94 000 kronor.

Propositionen hade hänvisats, såvitt gällde författningsförslagen, till bevillningsutskottet och konstitutionsutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 530) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 641), hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 162 i vad rörde de delar, som hänvisats till statsutskottet.

Utskottet hade — sedan riksdagen numera beslutat införa en allmän varuskatt i huvudsaklig överensstämmelse

Ang. administrationen av den allmänna varuskatten

med propositionens förslag — i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 530 och II: 641,

a) med godkännande av de riktlinjer för administrationen av den allmänna varuskatten, vilka förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 9 oktober 1959, bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av vad utskottet anfört företaga de ändringar i de för riksskattenämnden, överståthållarämbetet och länsstyrelserna gällande personalförteckningarna ävensom medgiva de personalförstärkningar i övrigt hos nämnda myndigheter som följde av det i statsrådsprotokollet anförda;

b) medgiva, att den i avlöningsstaten för riksskattenämnden upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal finge för budgetåret 1959/60 överskridas med högst 94 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ivar Johansson*, fröken *Andersson*, herrar *Pålsson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Malmborg*, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel*, *Hansson* i *Skegrie*, *Hansson* i *Önnarp*, *Hjalmarson* och *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottets hemställan under a) bort hava följande lydelse:

»a) med godkännande av de riktlinjer för administrationen av den allmänna varuskatten, vilka förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 9 oktober 1959, bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av utskottets gjorda förbehåll i fråga om ordinarie tjänster företaga de ändringar i de för riksskattenämnden, överståthållarämbetet och länsstyrelserna gällande personalförteckningarna ävensom medgiva de personalförstärkningar i övrigt hos nämnda myndigheter som följer av det i statsrådsprotokollet anförda;».

Enligt reservanternas förslag skulle några ordinarie tjänster icke inrättas, medan däremot utskottet föreslagit, att ordinarie tjänster skulle inrättas för biträdande taxeringsintendenter, förste taxeringsrevisorer samt tjänster i lönegrad 15.

Fröken **ANDERSSON** (h):

Herr talman! Jag skall självfallet inte ta upp en förnyad debatt om varuskatten som sådan, men jag vill som bakgrund till det nu föreliggande ärendet påminna om att varuskattens införande motiverades väsentligen ur två aspekter. Varuskatten behövdes, förklarade man, dels som en önskvärd saneringsåtgärd och dels som ett led i de konjunkturpolitiska åtgärderna, då man ansåg det nödvändigt med en dämpning av konjunkturen.

I dag gäller det frågan om förstärkning av personalorganisationen vid länsstyrelserna, överståthållarämbetet, de lokala skattemyndigheterna, riksskattenämnden och eventuellt också tullverket. Självfallet behövs det, sedan varuskatten nu beslutats, en dylik förstärkning, och inte heller reservanterna bortser från nödvändigheten härav. Det krävs, som utskottet konstaterar, en omfattande administration, och det är, fortsätter man, icke möjligt att nu ange det exakta behovet av nya tjänster. Jag vill då påminna om att det ju sagts att den allmänna varuskatten skulle vara en temporär åtgärd. Att döma av det nu framlagda förslaget till administration förefaller det som om man tänker sig att skatten skulle bli av permanent beskaffenhet. Man föreslår här inrättande av en rad ordinarie tjänster i relativt hög löneställning. Inom parentes vill jag nämna, att detta inte gäller riksskattenämnden, där man går försiktigare fram och nöjer sig med att begära extra ordinarie och extra tjänster.

Reservanterna anser att det är olämpligt att binda sig för framtiden, vilket ju blir resultatet om man nu anställer ett relativt stort antal ordinarie tjänstemän. Såvitt vi kunnat finna har man heller

Ang. administrationen av den allmänna varuskatten

inte i propositionen någon motivering för den föreslagna anordningen med ordinariesättning av alla de tjänster som det här är fråga om. I förbigående vill jag också erinra om att tjänstemännen i våra verk vanligen får vänta ganska länge innan de erhåller ordinarie anställning.

Man förklarar nu, att vi måste räkna med att det i framtiden kommer att bli nödvändigt att förstärka hela taxeringsorganisationen, varför de nu föreslagna tjänsterna under alla förhållanden kommer att kunna utnyttjas. Reservanterna anser att förslag om en eventuell dylik förstärkning bör framläggas och prövas i annat sammanhang.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Jag är alldeles överens med fröken Andersson om att det, sedan vi nu har beslutat om omsättnings-skatten, också är självklart att de nödvändiga administrativa åtgärderna skall vidtas. Det må ju också sägas, att departementschefen på den punkten har varit synnerligen förtänksam och tydligen omsorgsfullt har förberett denna del av omsättningsskatteförslaget.

När man läser utskottets skrivning finner man även att utskottsmajoriteten är inställd på en långsiktig och omsorgsfull planläggning på denna punkt. Man talar om kostnader, som i inledningsskedet skall uppgå till 6 300 000 kronor och som när organisationen är fullt utbyggd skall bli omkring 10 miljoner kronor. Försiktigtvis framhåller man också i utskottsutlåtandet, att det i nuvarande läge inte är möjligt att med några anspråk på exakthet ange storleken av kostnaderna. Jag måste säga att denna reservation säkerligen är befogad och att den i och för sig vittnar om gott omdöme från utskottets sida.

Det resonemang som här förts av utskottet är naturligt från de utgångspunkter som majoriteten företräder. Uppenbarligen betraktar man redan omsättnings-skatten som en permanent form av

beskattning. Under sådana förhållanden är det naturligt att inrikta sig på en omsorgsfull och varaktig utbyggnad av den administrativa apparaten. För oss som har haft en annan uppfattning beträffande omsättningsskatten och som alljämt betraktar denna skatt som en tillfällig anordning måste det självfallet te sig annorlunda. Vi finner det naturligt att för denna tillfälliga beskattningsform även den administrativa apparaten får provisorisk karaktär, att den inte tillåts svälla ut mer än vad som är oundgängligen nödvändigt och att den är så konstruerad att den lätt kan avvecklas. I det sammanhanget måste vi då finna det särskilt angeläget, att man inte binder sig för en ordinariesättning av nya tjänster, som det här har föreslagits, och på det sättet försvårar en avveckling av den apparat som man här avser att bygga upp.

Med denna korta motivering, herr talman, ber jag att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Av uttalandena från reservanternas talesmän får man ju närmast det intrycket, att detta är en fråga huruvida varuskatten skall vara av kort varaktighet eller om den skall bli bestående. Inom utskottsmajoriteten har vi inte alls sett saken på det sättet, utan vi har närmast från praktiska synpunkter bedömt vilken organisation som vi anser vara nödvändig. Har omsättnings-skatten införts, är det ju både från statens och skattebetalarnas synpunkt angeläget att det finns en organisatorisk apparat som säkerställer att det nya systemet kommer att fungera på ett smidigt och tillfredsställande sätt.

När vi vet hur svårt det ofta kan vara att få kapabelt folk för utförande av vissa uppdrag, har vi resonerat som så, att det kan vara nödvändigt att vissa av de tjänster som här skall tillsättas blir ordinarie, så att man har möjlighet att anställa folk som är skickade att handlägga dessa ofta mycket känsliga och ömtåliga skattefrågor. Det kan vara en trygg-

Ang. administrationen av den allmänna varuskatten

het både för de vanliga skattebetalarna och för dem inom näringslivet som har att inleverera pengarna till omsättnings-skatten, att det är folk med gott omdöme och gott handlag som i länsstyrelser och annorstädes sköter om denna apparat.

På en del håll har man trots att en ordinariesättning av vissa av tjänsterna skulle innebära något slags förevigande av varuskatten. Det behöver ju inte alls vara på det sättet. Vi vet ju alla hur man för närvarande håller på att ordna upp taxeringsorganisationen för att få en förnuftig och ändamålsenlig uppbyggnad av denna bl. a. i syfte att förhindra skatteflykt. Det talas ju här så ofta om att den skatteflykt som sker, de feldeklARATIONER som åstadkommes, gör att de ärliga skattebetalarna får betala mer än de annars skulle behöva göra. Fördenskull har det ofta anförts att länsstyrelserna och skattekontoren borde ha en förstärkning och en förstärkning av folk som kan sitt jobb, så att man verkligen kunde vara säker på att skatten bleve ordentligt inbetalad. Man har även talat om den dåliga skattemoralen och sagt att denna skulle kunna förbättras genom en bättre kontroll.

De ordinarie tjänster, som utskottet här tillstyrker, kommer även att behövas för arbete med den vanliga direkta skatten. Om varuskatten kommer att försvinna efter ett eller annat år, så behövs ändå dessa tjänster som det nu är fråga om att införa, för att skattekontrollen skall bli effektiv. Ur skattebetalarnas och ur näringslivets synpunkt är det angeläget att kunnigt och duktigt folk söker dessa platser, och den möjligheten har man inte om befattningarna kommer att vara icke-ordinarie. Vi har redan hört från olika håll man och man emellan talas om att en del personer, som hade tänkt sig att söka dessa tjänster, funderrat på att inte göra det om anställningen blir så löslig som reservanterna här förordar.

Jag tror att det ur skattemoralens men framför allt ur skattebetalarnas och näringslivets synpunkter är angeläget att kammaren följer utskottet. Därför ber

jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är i stora delar alldeles överens med herr Birger Andersson — det är naturligtvis angeläget att administrationen när det gäller varuskatten blir tillfredsställande. Men jag tycker nog att det är att skjuta över målet, när man vill anställa ordinarie personal i rätt stora mängder för att klara denna administration, och väl att märka, personal i enligt min mening anmärkningsvärt hög löneställning.

Herr Andersson säger att det är viktigt att dessa saker sköts av folk med gott omdöme. Jag har nu aldrig märkt att det goda omdömet beror av huruvida vederbörande tjänsteman är ordinarie eller icke. Man kan säkert få duktigt folk för dessa uppgifter utan att göra anställningarna ordinarie.

Meningen är inte att föreviga varuskatten på detta sätt, säger herr Andersson. Nej, det är möjligt, men då skall man väl också hålla dörren öppen för att ganska lätt kunna avskaffa skatten, och det kan man inte om man har bundit en massa tjänstemän för administrationen.

Sedan kommer herr Andersson in på en helt annan tankebana och talar om att skatteflykten skall förhindras. Också det kan jag helt och hållet instämma i, men herr Andersson drar av det resonemanget slutsatsen att länsstyrelserna behöver en personalförstärkning av andra skäl än när det gäller varuskatten. Vi reservanter ifrågasätter, om det kan vara lämpligt att resonera på detta sätt, särskilt mot bakgrunden av att man klart säger ut, att det framtida behovet inte nu kan med någon grad av exakt- het beräknas. Om personalförstärkningar behövs, får väl det, som jag sade i mitt första anförande, motiveras i sådant sammanhang, som ju inte partout hör samman med varuskattefrågan.

Så talar herr Andersson om att man skall ta i med hårdhandskarna för att

Ang. administrationen av den allmänna varuskatten

förbättra skattemoralen. Jag vet mycket bättre utvägar att förbättra skattemoralen — ett sätt är att förbättra den moral som ligger bakom att man pålägger folk alltför hårda skatter. Alla partiets representanter var ju i 1949 års skattebetänkande — som det har hänvisats till ett otal gånger — ense om att bästa sättet att förbättra skattemoralen är att föra en inte alltför hård skattepolitik.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Som kammarens ledamöter väl känner till har det parti som jag representerar gått bestämt emot omsättningsskatten. Jag vill också erinra om att vi ställde det alternativa förslaget, att omsättningsskatten skulle tidsbegränsas och gälla endast år 1960. När nu reservanterna talar om nödvändigheten av att omsättningsskatten förevigas, måste man ju fråga sig: Var fanns herrarna vid det tillfället, då vårt konkreta förslag att tidsbegränsa omsättningsskatten till år 1960 låg på kammarens bord? Ingen av er röstade för det förslaget. Därför tror jag inte så mycket på er argumentation, när ni motsätter er den utbyggnad av taxeringsorganisationen som utskottet föreslår.

Vi menar för vår del, att när omsättningsskatten nu tills vidare är ett faktum och när alltså folk tvingas betala omsättningsskatt på de varor man köper, då skall man också ha de bästa möjliga garantier för att pengarna verkligen kommer till rätt adress och inte hamnar någon annanstans eller stannar på vägen.

I utskottets skrivning påpekas vidare att den utbyggda organisationen skall tas i anspråk även för andra ändamål; såvitt jag kunnat förstå skrivningen för att hålla efter de skattesmitare som vi alla vet finns och som enligt vissa beräkningar berövar statskassan ungefär två miljarder om året i skatteinkomster.

Med de motiveringar som jag nu i korthet anfört, herr talman, vill jag deklarerera att vi från vårt håll kommer att stödja utskottet i den kommande omröstningen.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! När omsättningsskatten nu genomförts, råder det säkerligen enighet om att administrationen skall skötas av kvalificerade tjänstemän, men det vore ju en slutsats med ganska obehagliga konsekvenser, om man ville göra gällande att tjänstemän, som icke är ordinarie, inte skulle kunna sköta sina tjänster perfekt. Jag tror inte att en sådan slutsats vore befogad, utan man kan säkerligen få icke ordinarie tjänstemän som fullgör sitt arbete på ett utmärkt sätt. Dessutom har vi från den tidigare krisförvaltningen erfarenheter om att icke ordinarie tjänstemän, som väl skötte sina uppgifter, fick fortsätta sin verksamhet i andra uppgifter, när man inte längre behövde dem inom krisförvaltningen.

Om vi nu skall tillsätta så många ordinarie tjänstemän som här föreslås, kan det ju tolkas som ett tecken på att omsättningsskatten skall bli rätt långvarig. Därför anser vi från vår sida att man inte bör gå den vägen utan nöja sig med att följa de riktlinjer som är uppdragna i reservationen.

Jag ber alltså att få ansluta mig till yrkandet om bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till herr Bengtson säga, att om man skall få denna organisation att skötas på ett smidigt sätt, gäller det att ha tillgång till erfaret och duktigt folk. I den arbetsmarknadssituation som vi har är det inte så lätt att få duktigt och erfaret folk, om man inte anställer dem såsom ordinarie, i varje fall när det gäller chefstjänsterna, och det är endast dem som det i detta fall är fråga om.

De befattningshavare, som nu skulle ges ordinarie ställning, kommer att behövas för det ordinarie arbetet inom taxeringsväsendet, även om omsättningsskatten avskaffas. Jag tror att hur man än resonerar från reservanternas sida, måste man slutligen inse, att om varuskatten verkligen skall bli inlevererad, är det nödvändigt att de, som sköter om

Ang. administrationen av den allmänna varuskatten

saken, gör det på ett riktigt sätt, så att det inte bara uppstår trassligheter och irritation.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag vill understryka de argument, som har anförts av utskottets talesmän, men jag begärde egentligen ordet för att kommentera en mera detaljbetonad synpunkt i denna fråga, som jag föreställer mig inte har varit uppe i debatten, men som är ganska viktig.

I den tjänstelista, som har presenterats riksdagen i anledning av allmänna varuskatten, förekommer det tjänster, som enligt överenskommelse mellan regeringen och tjänstemannaorganisationerna skall vara ordinarie tjänster. Jag tar som exempel kanslisttjänsterna, där det finns en klar överenskommelse mellan SACO och TCO å ena sidan och civildepartementet å den andra sidan, att dessa tjänster icke kan vara annat än ordinarie. Vi stod således inför frågan om vi skulle blanda upp denna lista och göra en del tjänster till extra ordinarie, tjänster som — därest man icke varit förhindrad av organisationsmässiga överenskommelser — skulle kunnat inrättas som extra ordinarie tjänster. Vid ståndpunktstagandet till denna fråga sade vi oss inom regeringen, bl. a. med de argument som anförts av utskottets talesman, att det var lika bra att presentera hela listan som en ordinarie lista.

Jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att reservanternas förslag innebär, att man tar en annan ståndpunkt än vad organisationernas företrädare varit ense om vid förhandlingar med civildepartementet, inte bara i detta fall utan i många liknande fall tidigare. En princip, som är organisationsmässigt och förhandlingsmässigt knäsat, bryts följaktligen upp, om man följer reservanternas förslag.

Jag vill självfallet inte bestrida riksdagen rättigheten att bryta upp organisationsmässiga överenskommelser, men om man gör det, skall man också ha klart för sig att man har gjort det. Detta kan måhända vara en tankeställare för

de ledamöter av kammaren, som i andra sammanhang är rätt intresserade av att organisationernas överenskommelser med statsmakten är hållbara i alla delar.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det kanske kunde vara en tankeställare för oss alla att diskutera, om inte svenska folkets valda ombud ändå skall besluta i frågor, där förhandlingsöverenskommelser förekommit, och inte låta föregående förhandlingar binda oss kanske ibland i viktiga principfrågor. I en så viktig fråga, som den vi nu diskuterar, anser jag att riksdagen bör besluta utan hänsyn till vad som tidigare förekommer i detta sammanhang.

Eftersom jag begärde replik med anledning av herr Birger Anderssons anförande, vill jag säga att hans tal om att det nog går att placera de ordinarie tjänstemännen bestyrker vad jag sade tidigare, att om vi får kvalificerade icke ordinarie tjänstemän på dessa poster, kommer de säkerligen att kunna placeras också i fortsättningen.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag blev mycket överraskad när jag hörde finansministerns resonemang som, om jag fattade honom rätt, innebar att ifall man skulle besätta tjänster, beträffande vilka man inte vet att det föreligger ett varaktigt behov, skulle man bryta en överenskommelse med tjänstemannaorganisationerna.

Jag tillåter mig hoppas, herr statsråd, att den skildring av förhandlingsläget, som statsrådet lämnade, är så pass hårdtagen, att den inte kan vara absolut korrekt. Det skulle vara ytterst förvånande — och den tanken skulle knappast kunna vinna allmänt gehör — om tjänstemannaorganisationerna skulle göra anspråk på ordinariesättning av tjänster, om vilka man inte vet att de kommer att behövas i framtiden. Vad man däremot med all rätt kan göra gällande från organisationernas sida är att därest det finns ett stadigvarande behov av vissa

Ang. administrationen av den allmänna varuskatten

tjänster, anställningsformen skall vara så fast som möjligt.

Avgörande för den diskussion, som vi för i dag, är frågan: Kommer det att föreligga ett varaktigt behov av dessa tjänster? Det har dock inte sagts av regeringens talesmän, att varuskatten kommer att bli evig. Nu har man emellertid från utskottets sida i debatten fört in ett, så att säga hjälpargument och gjort gällande, att även om man inte kan vara aldeles säker på att dessa tjänstemän skulle behövas just för varuskattens ombesörjande, kommer de ändå att behövas inom taxerings- och beskattningsorganisationen över huvud taget. Jag vägrar att betrakta det argumentet som relevant i detta sammanhang. Det skulle kunna åberopas endast om man begärt en förstärkning över huvud taget av landskontorens och överståthållarämbetets personal. Det är dock att märka att motiveringen för tillsättande av ifrågavarande tjänster är att varuskatten beslutats.

Sedan har jag att konstatera att herr Öhman tydligen har lämnat den här lokalen. Det är att beklaga, eftersom jag gärna ville ha sagt att man väl sällan får höra ett anförande som påminner mera än hans om en vilsekommen katts trampande på en het sten. Han riktade en förebräelse mot oss, som har röstat emot varuskatten, för att vi inte har biträtt ett yrkande att varuskatten skulle upptas för ett år framåt. Den förebräelsen är så orimlig som någonting kan vara. Och hur man på det håll, där man säger sig ämna »fortsätta» att kämpa mot omsättningsskatten, kan vara med om att ordinariesätta tjänster, som sannolikt inte skulle komma att behövas, om denna kommunistiska kamp mot omsättningsskatten bleve framgångsrik, är mycket svårt att begripa.

Jag skulle också vilja understryka vad som redan har sagts av ett par talare, nämligen att det inte är rimligt att argumentera på det sätt som här har skett då man sagt att eftersom vi vill ha verkligt kvalificerat folk för de ifrågavarande uppgifterna så måste tjänsterna ordinariesättas. De som har uttalat

sig så måste väl ändå begripa vilket våldsamt och orättvist klander detta resone-mang innebär gentemot alla de tjänstemän i vår statsförvaltning som sitter som extra ordinarie. Vi vet ju allesamman att relationerna mellan ordinarie och extra ordinarie tjänster ganska starkt har förändrats på senare år, så att de extra ordinarie numera förekommer i relativt betydligt större antal än som tidigare var fallet. Desto allvarligare blir det klander som riktas mot dessa befattningshavare genom den argumentering som här förs av utskottets talesmän.

Det väsentliga är emellertid att det är orimligt att tolka en överenskommelse med organisationerna på det sätt som statsrådet Sträng gjort i detta sammanhang. Förutsättningen måste vara att man har konstaterat ett varaktigt behov av en tjänst, för att den skall ordinariesättas.

Herr statsrådet STRÄNG:

Jag tror att jag enklast kan klargöra det här problemet genom att säga att när det gäller länsstyrelsernas organisation är vissa slag av tjänster alltid ordinarie tjänster. Den typen av tjänster kan icke inom länsstyrelseorganisationen inrättas såsom extra ordinarie tjänst. Enligt en överenskommelse, som inte är för dagen utan träffats tidigare mellan organisationerna och regeringen eller civildepartementet och som i sista hand konfirmerats av riksdagen, skall vissa tjänster inom länsstyrelseorganisationen, när de finns, vara ordinarie. Det förekommer inget alternativ till detta. Sådana tjänster är upptagna i den tabell som här är förelagd kammaren och som visar personaluppsättningen för handhavandet av omsättningsskatten. Om man gör en sådan tjänst inom länsstyrelseorganisationen till en extra ordinarie tjänst så bryter man mot den överenskommelse som är träffad med organisationerna och den princip som riksdagen har knäsat. Svårare är inte problemet.

När jag höll mitt förra anförande var jag angelägen att framhålla att riksdagen visst är suverän att besluta något

Ang. administrationen av den allmänna varuskatten

annat. Men det kan ju tänkas att en och annan av ledamöterna tar sig en funderare, om han vet att ett beslut i överensstämmelse med reservanternas linje får sådana konsekvenser.

Herr Bengtson anser att man inte bör ta sådana hänsyn utan att riksdagens suveränitet vid detta speciella tillfälle bör demonstreras. Ja, det kan vara herr Bengtsons uppfattning, och självfallet har han rätt att ha den. Jag hoppas att herr Bengtson är konsekvent i sin inställning när vi framdeles någon gång diskuterar en överenskommelse mellan jordbruksorganisationerna och jordbruksnämnden som regeringen kanske ur många synpunkter skulle anse mindre tillfredsställande.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Jag tänker lika litet som de föregående talarna ta upp en ny debatt rörande omsättningsskatten, även om jag är av den uppfattningen att den väsentligaste orsaken till det svåra statsfinansiella läget är att söka i en över-skattning av landets ekonomiska resurser. Jag begärde emellertid ordet när jag hörde på herr Birger Andersson som talade om behovet av skickligt och duktigt folk för den administration som skall skapas. Jag skulle vilja knyta några reflexioner till detta yttrande av herr Birger Andersson, reflexioner som går något utanför den fråga som vi behandlar.

Jag tycker att det länge har varit påtagligt att det föreligger en överskattning inte bara i fråga om de ekonomiska utan även när det gäller de personella resurser som står till förfogande i landet. Det är väl inte främmande för någon av oss att det råder stor brist på skolat folk. Vi behöver ju bara slå upp våra tidningar och läsa alla platsannonser för att få ett belägg för det. Det annonseras sida upp och sida ner efter forskare, tekniker och ekonomer. Man kan säga att det rent av råder hunger efter kvalificerad arbetskraft, och konkurrensen mellan de offentliga institutionerna och de enskilda företagen om dylik arbetskraft är i dag hård, mycket hård.

Jag vill inte klandra vare sig politi-

ker eller ämbetsmän som skriver propositioner för att de saknar insikt om de stora problem som denna brist på kunskigt folk skapar för näringslivet. Det är förstäligt att de som inte kommer i direkt beröring med dessa frågor inte kan ha någon uppfattning om de svårigheter med vilka ledningarna inom våra företag brottas när det gäller personalrekryteringen. Hjulen skall hållas i gång, det är en sak, en annan är att utvecklingen kräver ständigt nya insatser, ständigt mera kvalificerat folk.

Jag läste i dag i tidningarna att 1958 års utredningskommitté inom statens tekniska forskningsråd uttalat ett rätt hårt omdöme om det svenska näringslivet genom att säga att utnyttjandet av den tekniska forskningens resultat är långt ifrån tillfredsställande, eftersom även mycket betydelsefulla eller lätt tillgängliga resurser utnyttjas i ringa eller ingen utsträckning. Detta låter sig sägas, men vad gör man inom näringslivet om man inte har folk att sätta på uppgifterna för att utnyttja dessa forskningsresultat?

Jag är fullständigt överens med utredarna om att den bristande effektiviteten i det svenska näringslivets utnyttjande av forskningens resultat torde vara ett allvarligt hinder för den snabba utveckling som erfordras av vår samhällsekonomi. Jag vågar dock bestrida att detta beror på brist på fantasi eller energi hos våra företagsledare, i stort sett. Det förhåller sig helt enkelt på det sättet att de personella resurserna inte räcker till och att tillgänglig arbetskraft måste utnyttjas till bristningsgränsen. Det värsta är att det är de medelstora och de mindre företagen, vilka spelar så stor roll för det svenska näringslivet, som har det svårast när det gäller att skaffa bra folk för organisations- och utvecklingsarbetet.

Man kan tyvärr inte bakom den lagstiftning, som pålägger näringslivet nya och besvärliga redovisningsuppgifter ena dagen i form av pensionsavgifter och vad som därmed sammanhänger och andra dagen genom uppbörd av allmän varuskatt, spåra någon förståelse för de bekymmer som bristen på kvalificerad

Ang. administrationen av den allmänna varuskatten

arbetskraft utgör för företagen. Det är rent ut sagt nonsens när man vill hävda att omsättningskatten inte skulle betyda väsentligt utökade arbetsuppgifter för företagen.

Visst kan finansministern skaffa fram mera pengar genom sina lagar, men kvalificerat folk lagstiftar man inte fram i ett huj. Det låter så enkelt att i en proposition räkna ut att så och så många hundra nya tjänstemän behöver staten för att klara kontrollen och liknande saker, när man nu går till att genomföra en allmän omsättningsskatt. Men varifrån skall dessa människor tas? Konkurrenten om den kvalificerade arbetskraften, herr Birger Andersson, blir ytterligare skärpt.

Jag kunde inte undgå att göra dessa observationer när jag läste igenom det utlåtande som vi nu behandlar. Jag förstår mycket väl att man på en hel del håll rycker på axlarna åt dessa reflexioner, men jag skall be att få försäkra kamraterna i kammaren att det står alltför stora värden på spel i detta fall, värden som har avgörande betydelse för den framtida ekonomiska utvecklingen och att vi alltså bör se om vårt hus i tid. Finansministern och regeringen i dess helhet bör betänka att man inte kan köpa allt med pengar, allra minst duktigt folk, när tillgången är så knapp.

Herr talman! Jag skall, trots att jag inte varit med om reservationen, be att få yrka bifall till den.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Aastrup beskyller mig för att ha sagt någonting som föranledde honom att yttra det han nu gjort. Såvitt jag kan förstå var emellertid hans tal iordningställt i förväg, tydligen för en helt annan debatt än den vi för här i dag, och det visar att man, efter det propositionen behandlades av statsutskottets tredje avdelning, på sina håll börjat att tänka annorlunda. Under behandlingen där förekom absolut ingen debatt, men några dagar efteråt började tidningarna skriva att en debatt kommer att äga rum i anslutning till dessa frågor, och så har av allt att döma vissa tal i förväg gjorts i ordning, som rätt illa passar in i

den mycket stillsamma debatt vi för här i dag.

Det enda jag har fått ut av herr Aastrups inlägg är att det är förfärligt svårt att få tag i kvalificerat folk. Det är ont om sådana människor. Ja, det har vi också ansett, och det är därför vi har menat att vi bör göra dessa cheftjänster ordinarie. På det sättet finns det möjligheter att få de kvalificerade personer vi behöver.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande vardera av de båda punkterna av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten a, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fröken Andersson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 188 punkten a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 66.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten b hemställt.

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med andra kammarens talman får jag beträffande återstående plena under höstsessionen meddela följande.

Bordläggningsplenium hålles fredagen den 11 december kl. 14.

Eventuellt hålles även bordläggningsplenium måndagen den 14 december.

Arbetsplena hålles dels tisdagen den 15 kl. 14, dels onsdagen den 16 kl. 10.

För den händelse kamrarna skulle stanna i olika beslut i något av de ärenden, som företages till avgörande den 15 eller 16 december, kan det bli nödvändigt att hålla plena även torsdag och fredag nästa vecka, den 17 och 18 december.

Om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 189, i anledning av väckta motioner om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorstén Larsson m. fl.* (I: 526) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Önnarp *m. fl.* (II: 637), hade hemställts, att riksdagen, därest propositionen nr 162 om allmän varuskatt m. m. skulle bifallas, måtte besluta, att ersättning skulle utgå för uppbörds- och redovisningsarbete åt vissa grupper av företagare i enlighet med vad som anförts i motionerna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 526 och II: 637 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herr *Ivar Johansson*, fröken *Andersson*, herrar *Pålsson*, *Nestrup*, *Skoglund* i Doverstorp och *Malmberg*, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel*, *Hansson* i Önnarp, *Hjalmarsson*, *Gustafsson* i Kårby och *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 526 och II: 637, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av grunderna för ersättning av statsmedel till företagare för arbete, som åsamkades dem genom den allmänna varuskatten, samt om framläggande av förslag härom till 1960 års riksdag.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Kravet på ersättning till företagarna för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med varuskatten är ju relativt nyss avslaget här i kammaren. Mot denna bakgrund yrkar utskottet, att motionerna I: 526 och II: 637, som i sak också yrkar ersättning, skall avslås. Jag förstår detta ställningstagande i nuläget, men reservanterna anser att kravet på ersättning är rättvist och att det därför bör genomföras. Det förhåller sig, som vi säger i reservationen, på det sättet att om ersättning ej ges blir det i verkligheten fråga om »en i prestationer uttagen särbeskattning av ifrågavarande delar av näringslivet». Detta förhållande anser reservanterna självfallet orimligt. De yrkar därför att Kungl. Maj:t skyndsamt skall pröva grunderna för ersättningen och lägga fram förslag till sådan till nästa års riksdag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Som en följd av beslutet om en allmän varuskatt har vi i en mo-

Om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt

tion och i den reservation som här föreligger yrkat att handeln och hantverket samt vissa servicenäringar skulle få ersättning för att staten här utnyttjar dem som uppbörds- och indrivningsombud. Detta att bli omsfogde med direkt kontakt med allmänheten tror jag inte är något särskilt stimulerande. Med ledning av den erfarenhet vi har från ett analogt fall, även om detta är av enklare natur, nämligen källskatteuppbörden, vågar jag påstå att denna har varit orsak till mycken förargelse för många.

I fråga om omsättningskatten och handeln vill jag erinra om att man kunde märka hur en lättnadens suck steg upp ur handelspersonalens bröst, när vi slopade den under kriget införda omsättningskatten. »Tänk så skönt», hördes då många utbrista. Jag är övertygad om att handelns kvinnor och män inte faller särskilt sköna omdömen när omsättningskatten nu återinföres.

Frågan om rätt till ersättning har som jag nämnde tagits upp. Här och där har man kritiserat det hela såsom varande ett tvångsuppdrag, vilket i realiteten närmast har karaktären av i prestationer uttagen särbeskattning på ifrågavarande delar av näringslivet.

Det måste väl betecknas som orimligt att staten skall kunna ålägga en viss grupp medborgare ett betydande merarbete utan att ersätta detta. I den segrande reservationen i bevillningsutskottets betänkande nr 60, som legat till grund för det nämnda beslutet, har man dock erkänt i princip att ersättning egentligen bör utgå. Där framhålles att företagarna förfogar över de influtna pengarna och därmed ungefär en och en halv månads ränta. Man menar att denna skulle ersätta och utgöra en viss kompensation för arbetet. Men, herr talman, den kompensation man här nämner torde ingalunda vara tillräcklig. Det är även tvivelaktigt om man genom att ytterligare höja priserna kan få ut någon ersättning att tala om. I den föreliggande reservationen föreslås att en skäligen ersättning bör utgå åt berörda företagare. Men vi reserverar menar att det bör ankomma på

Kungl. Maj:t att skyndsamt pröva efter vilka grunder en sådan ersättning skall utgå.

Jag vill med detta, herr talman, även jag yrka bifall till den reservation som avlämnats av herr Ivar Johansson och fröken Andersson m. fl.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Jag kan instämma i vad de föregående talarna anför. Den sak vi nu sysslar med är ju en följd av omsättningskattens genomdrivande. Det blir en stor arbetsbörda som nu lägges på en grupp människor vilka energiskt har kämpat emot skattens införande. De vill inte ha detta jobb. De vet från förr hur svårt det är att klara av det, hur många timmars arbete de har fått vidkännas på tid som de kanske behövt för vila. Det blir arbete på övertid och på obekvämt arbetstid.

Vi har nyss beslutat genomföra en ganska stor organisation som är nödvändig för att se till att dessa nödtvungna »skatteindrivare» fullgör sina åligganden. Denna organisation är naturligtvis nödvändig, men det kan inte vara trevligt att ha »skatteindrivare» som pålagts uppgifter vilka de är ovilliga att fullgöra. Reserverna menar att man i ett fall som detta bör ge en tydlig och klar ersättning och inte bara uttala att vederbörande bör ta ut högre pris och på det sättet kompensera sig. Vi menar att de skall ha betalt för sitt arbete. Får de inte ersättning för detta, måste de betala en extra skatt genom övertidsarbete för staten. Det är annars vanligt, när man begär en tjänst, att man honorerar den. Vi begär, som jag förut sade, i reservationen att Kungl. Maj:t skyndsamt prövar frågan om grunderna för en sådan ersättning och lägger fram förslag till nästa riksdag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Andra motioner i samma ärende har ju behandlats tidigare av

Om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt

bevillningsutskottet. Anledningen till att föreliggande motioner remitterades till statsutskottet var att motionärerna tydligen tänkt sig att man skulle utanordna medel i särskild ordning såsom ersättning.

Jag tror att det är nödvändigt att vi håller klart för oss i denna debatt att det inte finns någon priskontroll i vårt samhälle i dag. Vi har en fri prisbildning. Det ankommer på företagarna själva att försöka täcka de kostnader de kan ha i detta sammanhang, lika väl som det måste ligga i deras intresse att täcka varje som helst annan kostnad som de har i sin rörelse. Och möjlighet därtill har de ju genom den fria prisbildningen. Det skulle vara ganska orimligt att ge en kompensation till dem av de medel vi har ansett vara nödvändiga att ta in till statskassan. Då hade vi fått lov att öka uttaget för att få någon täckning för detta. Jag kan inte se att det skulle vara något att vinna härpå.

Man kan naturligtvis föreställa sig, att kompensation skall utgå i annan form; den behövde inte ovillkorligen knytas till omsättningen. Men varje annat system betyder, såvitt jag förstår, att man kan komma att subventionera vissa företag beroende på den metod man väljer. Man kunde exempelvis bestämma en grunderättning, som företagaren fick för detta besvär, men det skulle uppenbarligen kunna innebära en subvention för små företag. Jag tror för min del att det är bäst att företagaren får skaffa sig den kompensation, som han anser vara nödvändig, genom att sätta priserna på ett sådant sätt att han får täckning för det hela.

Sedan vill jag erinra om att då företagaren får disponera pengarna under en tid, har han uppenbarligen möjlighet att använda medlen i sin rörelse och kan således faktiskt utvinna en bättre avkastning än den ränta som han kan få, därest han sätter in pengarna på bank — ett förhållande som jag tycker att man också har anledning att observera.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Jag har anledning att även i dag påpeka de felaktigheter man gör sig skyldig till när det gäller terminologien på detta område, ty enligt författningen är det inte någon som är ålagd att vara vare sig »uppbördsman» eller »skatteindrivare» — som orden föll från herr Thorsten Larssons och herr Nestrups sida. Reservanterna däremot har använt ett riktigt språk när de föreslår att ersättning skall tillerkännas företagare för handhavandet av redovisningen för en i prestationer uttagen särbeskattning av ifrågavarande delar av näringslivet — vilket är det rätta uttrycket.

Här är det fråga om en skatt som är pålagd detaljisterna i det sista ledet. Det är en omkostnad i rörelsen och följaktligen är det detaljisten som är den skattskyldige. Författningen ålägger inte denne att ta ut skatten från konsumenten, men vederbörande har rätt att göra det i form av en högre prissättning. Då är det alldeles oriktigt, herr talman, att göra den jämförelse som herr Thorsten Larsson gjorde, nämligen att säga att arbetsgivare och näringsutövare även är ålagda att handha redovisningen av källskatt. Ja, det är en helt annan sak, ty då uppbär vederbörande en skatt av den egentligen skattskyldige och är sedan redovisningsskyldig. I förevarande fall gäller det en omkostnad i rörelsen som vederbörande har att själv erlagga till statsverket och kan därför följaktligen inte vara vare sig skatteindrivare eller skatteuppbördsman. Jag anser, herr talman, att om man skall föra ett resonemang i denna fråga, bör man använda det språk som är det riktiga i författningens mening.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Det står måhända på det sätt som här sagts i författningstexten, men i praktiken är det ändå på det sättet — något som vi här anser — att dessa företagare inom näringslivet blivit ålagda att vara något slags uppbörds-

Om ersättning åt företagare för uppborås- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt

män för staten. Man kan väl inte bestrida att det i praktiken kommer att verka på detta sätt, ty om man gör det, då menar man alltså att det exempelvis för närvarande hos handeln finns en så bred prismarginal, att det så att säga kan vara möjligt att smälta in även omsättningsskatteprocenten i priserna. Jag vill erinra om — herr Holmqvist var inne på samma sak — att vi har en fri prisbildning etc. etc. Ja, det är visserligen sant, men det förhåller sig också på det sättet att konkurrensen är hård och att speciellt de mindre företagen har det besvärligt i denna konkurrens. Det är väl ändå rätt uppenbart för många att åtskilliga av dessa mindre företag kanske helt enkelt får anlita kameral hjälp vid sidan av sitt näringsfång för att klara av dessa uppgifter, och hur mycket för detta som skall tas ut i höjda priser är kanske svårt att säga.

Jag fäste mig under den förra debatten vid ett uttryck av herr Birger Andersson. Jag tror att han sade på tal om inrättandet av vissa tjänster med anledning av varuskatten att om skatterna skall bli inlevererade förutsätter detta en effektiv organisation av dugliga tjänstemän. Jag vill dra en parallell här och fråga om det inte kan tänkas att en effektivisering uppnås även på detta område, om man är mer tillmötesgående mot dessa servicenäringars män, som skall ta in skatten till staten, i stället för att säga: »Detta skall ni göra, punkt och slut.»

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Jag vill med anledning av vad herr Eriksson yttrade framhålla att man inte kan driva den tesen att de som skall inbetala denna skatt inte är skatteindrivare utan skattebetalare. Det lär väl inte gå att få dem som skall betala att inte känna sig som skatteindrivare för statens räkning. Jag tror inte att det går att få dem att förstå sådana subtiliteter som herr Eriksson här försökt göra sig till folk för. Jag tror att de i allmänhet och i enlighet med allmänt

språkbruk fått klart för sig att de är just precis »skatteindrivare».

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att deltaga i denna debatt, ty de frågor det här gäller diskuterades ju utförligt för en kort tid sedan. Men när vi förra gången behandlade denna sak i kammaren lade jag märke till att finansministern drev den tesen, att eftersom man redan ålagt företagarna skyldigheten att ombesörja källskatteuppbörden så gällde det här inte något principiellt nytt. Alltså kunde man genomföra också detta utan att ge ersättning. Men nu driver herr Eriksson en helt annan linje och gör gällande att man inte alls får göra en sådan jämförelse. Vilken är den officiella linjen? Man kan ju inte rida på två hästar på samma gång.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Einar Erikssons anförande. Han talade dels om att det råde fri prisbildning här i landet och dels om att det är näringsidkarna, inte konsumenterna som blir beskattade. Men prissättningen är inte fri, om man ser över hela fältet. På jordbrukets område t. ex. ligger det ju så till, att vi där har en avtalsreglerad prissättning — inom vissa normer, mellan bas och pristak. Om man driver det resonemang som herr Einar Eriksson förde, så kommer man till den logiska konsekvensen att inom ramen för det avtal som har träffats tas ut en skatt på vad som är avtalat. Då har man väl kommit ganska långt. Det rör sig ju här inte om oväsentliga summor. Statens jordbruksnämnd har räknat ut att källskattemedlen på de avtalsreglerade jordbruksprodukterna rör sig på minuthandelsstadiet om 280 miljoner kronor och på partihandelsstadiet om 175 å 200 miljoner kronor i enlighet med jordbruksavtalet vid tillämpningen av 4-procentsregeln. Herr Eriksson gör nu gällande att man får ta ut en skatt

Om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt

inom ramen för denna prissättning med dess baspriser och det tak som föreligger. Principiellt sett är den linje som finansministern var inne på i detta sammanhang — att företagarna indriver skatten från konsumenterna — konsekventare och klarare. Jag slår emellertid fast att om man vill resonera på det sätt som herr Eriksson gjorde, så har man tangerat avtalet än mera öppet. Inom jordbruket räknar vi ju med å ena sidan baspriserna och å andra sidan taket och med prismotståndet som avgörande faktor där emellan. Tar man ut ett 4-procentigt belopp som i minuthandeln blir 280 miljoner kronor och i partihandeln 175—200 miljoner kronor, så har man tangerat avtalets möjligheter för jordbrukarna ganska hårt. Jag tror att herr Eriksson gör oklokt i att driva satsen att det här gäller en beskattning av näringen.

Jag vill vidare ta upp en annan sak. Det är inte bara prisbildningen som säges vara fri. Det finns också någonting som är mycket ömtåligare för många, nämligen arbetsmarknadens frihet. På arbetsmarknaden hävdar man mycket strängt att arbetstägaren för det första skall ha rätt att själv välja arbete — han blir inte tvångskommenderad — och för det andra ha rätt att träffa avtal om ersättning för arbetet. Dessa principer tycks inte gälla för företagare i detta land.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Om det är Hanson eller jag som brukar rida på två hästar på samma gång kan nog kammarens ledamöter själva avgöra. I detta fall har jag bara tolkat vad författningen föreskriver. Författningen talar nämligen inte om någon uppbördsskyldighet, utan det är detaljisten — som jag tidigare framhöll — som i sista ledet är den skattskyldige och som har att handha redovisningen av skatten. Jag har ju så mycket större skäl för detta mitt sätt att tolka lagstiftningen som reservanterna uttrycker sig på precis samma sätt. Det är bara i diskussionen kring denna fråga som

man nu vill göra handlarna till uppbördsmän och skatteindrivare. Det är väl ett språkbruk som man velat använda för att understödja det missnöje som kan råda bland dessa.

Jag skulle tro, herr talman, att det mycket väl kan tänkas att konkurrensen är så stark att det saknas möjligheter inom en viss bransch att helt ta ut den merkostnad som vederbörande blir pålagd genom skatten. Men detta gäller ju om omkostnader över huvud taget och hänger inte bara samman med en skattepåлага.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Det är alldeles intresselöst i sammanhanget om jag någon gång kan rida på två hästar. Vad jag påpekade var att det föreligger en skillnad i motiveringen mellan finansministern och herr Eriksson. Dessa olika motive- ringar utesluter till en väsentlig del varandra och det var detta som jag fann litet oroande. Det skulle vara snyggt att få en så att säga auktoriserad motivering. Man kan inte röra sig med motstridande motiveringar.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Reservanterna skriver här: »Utskottet finner det inte rimligt, att dessa företagare skall åläggas ett betydande extraarbete för statens räkning utan ersättning.» Jag skulle vilja fråga herr Eriksson om det inte enligt hans uttolkning av författningen dock är så att konsumenten är skattebetalaren och handeln uppbördsman. Eller är det en felaktig tolkning?

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Jag skulle vara herr Thorsten Larsson synnerligen tacksam om han kunde ge mig ett tips på var jag skall hitta de av honom använda uttrycken i författningen. Jag håller mig uteslutande till vad författningen föreskriver och inte till herr Thorsten Larssons mera egenhändigt gjorda tolkningar och formuleringar.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 189, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 66.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 45, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 4 september 1959 dagtecknad proposition, nr 161, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga vid propositionen följande förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, och

2) lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskade-försäkring,

dels ock antaga vid propositionen följande förslag till

3) förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261), och

4) lag angående ändring i lagen den 18 maj 1956 (nr 293) om ersättning åt smittbärare.

I anslutning till propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 521, av herr *Elmgren*, och II: 628, av herr *Johansson* i Norrköping m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 522, av herr *Mattsson* m. fl., och II: 626, av herr *Jansson* i Benestad,

3) motionen I: 516, av herr *Edström*,

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

4) motionen II: 627, av herr *Senander m. fl.*, samt

5) motionen II: 634, av fru *Lindberg m. fl.*

I motionerna I: 522 och II: 626 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ersättning för resa enligt sjukförsäkringslagen icke skulle utbetalas, om ersättningsbeloppet understege en krona.

I motionen II: 627 hade hemställts, att riksdagen, med bifall i övrigt till vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 161, måtte avslå den föreslagna ändringen av 16 § i sjukförsäkringslagen, vilket innebar, att de nuvarande bestämmelserna beträffande sjukresor skulle bibehållas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring att förevarande proposition, nr 161, icke kunnat oförändrad bifallas samt i anledning av motionen I: 516 — måtte för sin del antaga

1) det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring med den ändringen, att 17 § erhöles under punkten angiven lydelse,

2) det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring,

3) det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261), och

4) det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 18 maj 1956 (nr 293) om ersättning åt smittbärare;

B. att följande motionsyrkanden, nämligen

1) det i motionerna I: 521 och II: 628 upptagna yrkandet samt

2) det i motionen II: 634 upptagna yrkandet i frågan om ersättning för följeslagares resa (sista yrkandet i motio-

nen), måtte anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört; samt

C. att följande motionsyrkanden, nämligen

1) det i motionerna I: 522 och II: 626 upptagna yrkandet,

2) det i motionen II: 627 upptagna yrkandet,

3) det i motionen II: 634 upptagna yrkandet om ersättning i vissa fall för användande av icke reguljära färdmedel (andra yrkandet i motionen) samt

4) det i motionen II: 634 upptagna yrkandet i frågan om ersättning för återresa från läkare (första yrkandet i motionen),

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar *Mannerskantz, Eric Carlsson, Gustavsson* i Alvesta och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under C 1 hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 522 och II: 626 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, att reseersättningsbelopp, som understege en krona, icke skulle utbetalas;

II. av fru *Svensson*; samt

III. av fru *Svensson*.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag står för en reservation i en mindre fråga här, och då jag ändå skall tala för den kan jag säga att detta utskottsutlåtande behandlar en Kungl. Maj:ts proposition med en hel mängd smärre ändringar i sjukförsäkringslagen och tillämpningsföreskrifterna därutinnan. Det rör olika saker — det är fråga om vilka slag av resor som bör omfattas av försäkringen, övernattningskostnader vid sjukresor, karensbeloppet vid läkarvårdsresor, vilken läkare man får fara till, vilken sjukvårdsinrättning man skall vända sig till, och det

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

är också fråga om återresor från läkare. Det gäller en mängd saker som har föranlett förargelse och trassel och i vissa fall orimligheter, och jag kan inte annat än bestyrka att alla dessa ändringar innebär en förbättring. De innebär dock inte några större ändringar i försäkringsskyddet. Utskottet har för sin del menat att det inte borde göras några större ändringar nu utan skriver att den översyn av sjukförsäkringslagen som pågår snarast måste bringas inför riksdagen. Detta tycker jag är en riktig ståndpunkt. Med de av utskottet tillstyrkta förbättringarna blir det säkerligen färre irritationer i fortsättningen.

Den reservation som är betecknad med nr I och som jag här kommer att yrka bifall till rör en mycket liten sak. Däri tillstyrks ett förslag som framförts i ett motionspar från centerpartiet, nämligen att reseersättningar inte skall behöva betalas ut om ersättningsbeloppet understiger en krona. Utskottet har för sin del följt utredningens och Kungl. Maj:ts förslag. Utredningen har som skäl till att man inte borde vidtaga denna kamerala förenkling anfört att den troligen skulle uppfattas som en dubbel självvrisk och därigenom vålla irritation. Jag har väldigt svårt att tro att det kan uppstå irritation för någonting som inte uppgår till en krona. Det är väl så nu för tiden att om någon ser en 25-öring på gatan gitter han knappt bocka sig ned och ta upp den. Därför tror jag att detta motiv är helt utan tyngd.

Utskottet har sedan, som jag förmodar, i känsla av att detta har varit ett dåligt skäl kommit med ett eget motiv. Man vill nämligen göra gällande att detta förslag inte skulle komma att medföra någon kameralförenkling för sjukkassorna. Man säger att det är sällan som någon försäkrad har anledning att göra sig ärende till sjukkassan bara för att få ut reseersättning och att ett besök på sjukkassan nästan alltid är kombinerat med uttagande av ersättning för sjukdom. Någonting kan naturligtvis ligga häri. Det är dock inte säkert att det alltid är på det sättet, men det må vara hänt att det kanske inte händer så ofta. Frågan gäl-

ler alltså här mera den försäkrade som skall ha ersättning. Nu säger utskottet att någon nämnvärd minskning i sjukkasornas arbete med utbetalande av reseersättning inte kan uppnås eftersom man ändå måste göra en uträkning av om reseersättningen understiger en krona eller inte. Jag tror tvärtom att man ser detta ganska snart. Om resekostnaden inte uppgår till en krona behöver man inte skriva upp den. Man sparar en rad här, och jag förmodar att man sparar den många gånger. Det blir ju sedan rapportering och sammanställning, och alltid hänger den här raden med ett så obetydligt belopp med på åtskilliga ställen. Förenklingen kommer därför att få betydelse. Där man kan göra en förenkling bör man göra den, även om den kanske inte har så stor betydelse.

Detta är anledningen till att jag anslutit mig till yrkandet i motionerna. Det är detta reservation nr I innefattar. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr I.

I övrigt har jag för min del intet att erinra mot utskottsutlåtandet. Det är, som jag nyss nämnde, nog uppfyllt av smärre förbättringar i olika avseenden.

Häri instämde herr *Mattsson* (cp).

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! De nu föreliggande förslagen till ändringar i sjukförsäkringslagen har — såvitt jag förstår — huvudsakligen tillkommit för att enligt gjorda erfarenheter försöka göra ersättningsgrunderna konsekventare och framför allt enklare i tillämpningen.

Beträffande reseersättningar har hittills gällt att för första besöket hos läkare har beräknats ett karensbelopp av 4 kronor, och för överskjutande belopp har ersättning utgått med 75 procent. För återbesök hos läkare har beräknats ett karensbelopp av en krona, och för återstående kostnad har utgått 75 procent i ersättning, dock har den sjuke haft att svara för högst 2 kronor av sådan resekostnad.

Nu föreslås den ändringen att karens-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

beloppet för samtliga resor skall vara 4 kronor, med undantag för vissa städer där resvägarna i allmänhet är korta och där läkarvalet skall vara fritt. I dessa fall har karensbeloppet i stället föreslagits till 5 kronor. Detta kommer att medföra en väsentlig förbättring framför allt för sjukkassorna. Men det är ju så att när ett förbättringsförslag läggs fram finns det alltid någon riksdagsman som tycker att han kan göra det ännu bättre. Detta har förmodligen motionärerna på denna punkt ansett, när de föreslår att om summan utöver dessa 4 kronor understiger en krona, skall detta belopp inte utbetalas. Det innebär ju i verkligheten, att karensbeloppet i stället blir 5 kronor. Om resekostnaden icke uppgår till 5 kronor skall ingen ersättning utgå. Det skulle ju bli något slags dubbel karensberäkning. Först skulle denna regel om 4 kronor gälla, men om resekostnaden uppgår till ytterligare en krona, alltså sammanlagt 5 kronor, skulle ingen ersättning utgå.

I och för sig hyser jag stora sympatier för förslaget, eftersom det inte spelar någon större roll om vederbörande får denna krona eller ej, men man måste ju alltid fastställa en gräns. Är resekostnaden upp till en krona utöver dessa 4, skulle ingen ersättning utgå, men är den en krona och 5 öre så skall vederbörande få ersättning för hela beloppet. Vi tycker att det inte är nödvändigt att krångla till det hela på ett sådant sätt, eftersom det inte kan medföra så mycket arbete för sjukkassorna att utbetala dessa belopp. Det är för all del riktigt som herr Mannerskantz säger att om den sammanlagda resekostnaden endast utgör 5 kronor kan man ju omedelbart konstatera att ingen ersättning skall utgå. Men samtidigt som den sjukförsäkrade presenterar sin reseräkning har han även oftast en annan räkning, för läkarvård eller sjukvård av annat slag och då kan det inte vara så betungande för sjukkassan att slå ihop dessa båda belopp och utbetala dem på en gång.

Följaktligen är det mera praktiska hänsyn som ligger bakom utskottets

konstaterande att det inte är lämpligt att införa sådana dubbla karensbelopp. När man i den proposition som presenterats riksdagen stannat för ett enhetligt karensbelopp har vi kunnat nöja oss med det och tillstyrker därför bifall till propositionen i denna del.

Det har reservationsvis framställts en del andra önskemål men eftersom det i denna kammare inte har gjorts några yrkanden beträffande dessa reservationer, skall jag inte gå in på dem. Herr Helmer Perssons parti har i en motion vänt sig mot den försämring, som man anser blir följden av en annan av bestämmelserna i det nu föreliggande förslaget, nämligen höjningen av karensbeloppet från tidigare en krona till fyra kronor vid återbesök hos läkare. I denna motion yrkas att den tidigare bestämmelsen skall stå kvar.

Jag medger att det kan bli fråga om en viss försämring, eftersom de sjukförsäkrade hittills inte behövt svara för mer än två kronor av resekostnaden vid återbesök hos läkare, emedan de enligt den nya bestämmelsen får stå för fyra kronor. I regel blir det emellertid inte fråga om någon försämring av större betydelse, eftersom det tidigare endast utgätt ersättning med 75 procent av den återstående kostnaden, medan man efter den föreslagna ändringen skulle få tillbaka hela beloppet utöver dessa fyra kronor. Jag tror att i flertalet fall — i varje händelse när det gäller resor av någon större längd — dessa nya stadganden kommer att utjämna den försämring som samtidigt föreslås på denna punkt. Utskottet har heller icke funnit sig kunna bifalla det i motionen framställda yrkandet.

Jag yrkaställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Vi är väl alla överens om att det behövs en del förbättringar i den nu gällande sjukförsäkringslagen. De förändringar, som föreslås i den föreliggande propositionen, är på det hela taget bra; och utgör i varje fall ett gott

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

steg på vägen. Därom har vi varit tämligen överens i utskottet. Det är egentligen bara i fråga om denna lilla detalj angående ersättningen för sjukresor när det gäller småposter under en krona som vi har haft litet olika uppfattningar.

Det är riktigt att småposter under en krona belastar sjukkassornas administration och bokföring utan att den enskilde egentligen vinner så mycket. Men antalet sådana poster då det gäller sjukresor är en ringa obetydlighet gentemot de lika små poster som avser ersättning för rabatterade läkemedel. I förra fallet rör det sig inte mer än om möjligtvis ett eller ett par tiotusental poster om året, medan det i senare fallet är fråga om ungefär 18 miljoner poster.

Då de ärade ledamöterna från centerpartiet inte vill vara med om en reform på denna senare punkt men däremot i fråga om de förra posterna, kan man inte undgå att tänka på ordspråket »att sila mygg och svälja kameler». Det gäller ju nämligen i det första fallet ett antal poster som utgör en promille av posterna i det andra fallet.

Nu pågår en revidering av hela sjukförsäkringslagen, varvid man också skall utreda just dessa problem. I fråga om våra skattsedlar har det genomförts en viss förenkling på så sätt att man slopat örestalen. Det kanske kan vara lämpligt att genomföra en motsvarande reform även i fråga om ersättningarna enligt sjukförsäkringslagen. Frågan bör emellertid då först utredas i hela sin vidd, varefter vi kan få en proposition.

Jag har frågat några sjukförsäkringsmän om de praktiska frågorna härvidlag. De har förklarat att det för sjukkassornas del inte skulle innebära någon nämnvärd förenkling om vi toge bort dessa småbelopp i fråga om reseersättning. Dels är det mycket sällan som det är fråga om belopp under en krona, dels förekommer dessa småbelopp praktiskt taget alltid i samband med att vederbörande samtidigt presenterar en räkning på kostnader för läkarvård och dylikt. Då måste man ju på sjukkassan under alla förhållanden göra en uträkning och betala ut ett sammanlagt belopp. I

realiteten förekommer det praktiskt taget aldrig att sjukkassan har att utbetala ett sådant här litet udda belopp i enbart reseersättning. Därför skulle man vinna mycket litet på en sådan förändring som man här begär, men å andra sidan kunde saken missförstås. Vi höjer ju nu karensbeloppet för reseersättning, och ett bifall till motionärernas krav i denna del skulle innebära en ytterligare höjning av karensbeloppet för en del. Jag kan för min del inte gå med på det förslaget nu, även om det, som herr Mannerskantz sade, här i praktiken gäller en ytterst liten fråga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Jag önskar endast understryka att den allmänna sjukförsäkringen är en god reform och att det förslag som här föreligger innehåller en hel del förbättringar. Då jag konstaterar att sjukförsäkringen är en god reform, vill jag också samtidigt slå fast att den inte i något avseende bör försämrars. Vad som här föreslås innebär emellertid en försämring när det gäller karensbeloppet vid ersättning för sjukresa. Departementschefen erkänner ju faktiskt också själv att hans förslag i denna del innebär en viss försämring, men han motiverar förändringen med att man uppnår billigare administrationskostnader. Detta är enligt min mening icke en hållbar motivering för att genomföra en försämring av en existerande bestämmelse. Vi har i en motion vänt oss mot denna försämring och hemställt att de hittills gällande bestämmelserna för ersättning vid sjukresa måtte bibehållas.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 627 i andra kammaren.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående punkterna A och B av

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

utskottets i nu förevarande utlåtande gjorda hemställan, därefter särskilt rörande vardera av punkterna C 1 och C 2 samt slutligen särskilt beträffande punkterna C 3 och C 4.

I fråga om punkterna A och B, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkter hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 627.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjordes enligt de rörande punkten C 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vad beträffade punkten C 2, anförde vidare herr talmannen, finge denna anses besvarad genom kammarens beslut i fråga om punkterna A och B.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna C 3 och C 4 hemställt.

Herr TALMANNEN yttrade:

Med erinran om att jag förut i dag lämnat ett meddelande angående återstående plena under höstsessionen, vill jag nu meddela ytterligare följande.

Gemensam omröstning i anledning av att kamrarna i dag stannat i olika beslut beträffande statsutskottets utlåtande nr 188, angående vissa ordinarie eller icke ordinarie tjänster, kommer att äga rum onsdagen den 16 december kl. 10. Vid detta förhållande erfordras icke bordläggningens plena måndagen den 14 december.

Arbetsplena hålles, såsom jag förut meddelat, såväl tisdag som onsdag i nästa vecka. Stannar kamrarna därvid i olika beslut, kan plena bli nödvändiga torsdag eller fredag i nästa vecka.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 340, i anledning av väckt motion om inrättande av professurer inom rätts-sociologiens område;

nr 341, i anledning av väckta motioner angående en administrativ samordning beträffande anslagsgivningen till det frivilliga ungdomsarbetet m. m.;

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik; samt

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1959/60 till särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 347, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 45 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 348, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m.

Onsdagen den 9 december 1959

Nr 31 57

Skrivelseförslaget godkändes under Justerades protokollsutdrag för denna förutsättning att utskottets hemställan i dag, varefter kammarens sammanträde betänkande nr 70 bifölles även av andra avslutades kl. 13.52. kammaren.

In fidem

K.-G. Lindelöw